

PATRIJARHALNOST U DJELIMA DINKA ŠIMUNOVIĆA

Plazonić, Nikolina

Master's thesis / Diplomski rad

2025

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:172:430842>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-28**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET**

DIPLOMSKI RAD

PATRIJARHALNOST U DJELIMA DINKA ŠIMUNOVIĆA

NIKOLINA PLAZONIĆ

Split, 2025.

**Odsjek za učiteljski studij
Filozofski fakultet u Splitu**

PATRIJARHALNOST U DJELIMA DINKA ŠIMUNOVIĆA

Studentica:

Nikolina Plazonić

Mentorica:

izv. prof. dr. sc. Helena Dragić

Split, 2025. godine

SADRŽAJ

1. UVOD	4
2. NOVELA – POJAM, ODREĐENJE	6
2.1. POČETCI NOVELE U HRVATSKOJ	7
3. OSVRT NA ŽIVOT I DJELO DINKA ŠIMUNOVIĆA	9
4. PRIPOVJEDNI OPUS DINKA ŠIMUNOVIĆA	12
4.1. Duga	12
4.2. Alkar	13
4.3. Muljika	15
4.4. Rudica	17
4.5. Đerdan	18
5. PATRIJARHAT	20
6. USPOREDBA ŠIMUNOVIĆEVIH PRIPOVIJEDAKA	22
6. 1. Patrijarhat u Dugi	24
6.2. Patrijarhalni elementi u Alkaru	28
6.3. Patrijarhalni elementi u Muljiki	35
6.4. Patrijarhalni elementi u <i>Rudici</i>	40
6.5. Patrijarhalni elementi u <i>Đerdanu</i>	43
7. LEKSIČKA ANALIZA NOVELA	46
8. ZAKLJUČAK	49
9. LITERATURA	50
Sažetak	52
Summary	53

1. UVOD

Dinko Šimunović jedan je od najznačajnijih književnika hrvatske moderne. Svojim djelima, posebice pripovijetkama, po kojima je ostao i zapamćen u hrvatskoj književnosti, prikazao je svijet Dalmatinske zagore. Uporište njegovih pripovijetki jest patrijarhalni sustav koji je bio dominantan i u vrijeme njegova života. Frangeš navodi (1987: 251): »kako je patrijarhalnost bila najbolji ustuk protiv nezadrživog naleta tuđinstva i primitivne grabežljivosti kapitalizma koji napreduje nesmiljeno, sijući među ljude zabunu, prazninu i nemir. U njegovim se tako djelima javlja tradicionalnost, koja je prije svega, zastupljena u prikazu patrijarhalnog načina života, ali i u prikazu tradicije i narodnih vjerovanja Cetinske krajine. Patrijarhalizam tako označava dominaciju muškaraca nad ženama, muškaraca nad mlađim i slabijim muškarcima, a sama su djela, osim toga, prožeta i elementima tradicije, poput narodnih vjerovanja ili viteške igre Alke.«

U patrijarhatu ženske su uloge odijeljene od muških. Uloga žena je vezana uz obitelj i toplinu doma, a muškarci su imali dominantne uloge u društvenoj zajednici. Šimunovićeви su likovi izrazito psihološki okarakterizirani te je jedan od najznačajnijih predstavnika hrvatske moderne. Glavni likovi njegovih pripovijedaka *Duga*, *Alkar* i *Muljika* izvrsno su psihološki okarakterizirani i upravo je psihološka karakterizacija likova u prvome planu njegovih djela. Boja, kojoj su sami sumještani nadjenuli nadimak Muljika, samim se svojim imenom izdvaja iz kolektiva, i kao takva je obilježena kao drugačija. Nadalje, Srna, odnosno Brunhilda, svojim ponašanjem odstupa od ponašanja drugih djevojaka unutar zajednice i zbog toga biva obilježena kao drugačija, a to je izolira iz same zajednice. I ona je, između ostalog, dobila nadimak temeljen na fizičkim karakteristikama, tj. zbog svoje gipkosti i hitrosti, ostali su je stanovnici prozvali Srenom.

Međutim, nisu samo ženski likovi obilježeni kao drugačiji. Primjer odbačenoga muškarca je momak Salko iz Šimunovićeve pripovijetke *Alkar*. Salko je fizičkim izgledom odudarao od tzv. idealnoga muškarca. Primjerice, za razliku od oca Rašice, koji je predstavljen kao junak, harambaša i vitez, Salko je prikazan kao momak djetinjega izgleda sa ženskim karakteristikama.

Osim izgleda, likovi navedenih Šimunovićevih pripovijedaka ističu se i ponašanjem, tj. ne uklapaju se u ponašanje koje je tradicionalno ukorijenjeno u zajednicu, a čiji su oni članovi. Tako su njegovi likovi ili povučeni, ili razigrani, ali zajedničko im je da je njihova sudbina, posljedica nametnutih načela patrijarhata. Tragična sudbina rezultat je nepoštivanja normi i

pravila koje nameće patrijarhalni sustav pa oni završavaju ili smrću, poput Duge i Boje, ili ludilom poput Salka.

U ovome će se radu prikazati patrijarhalni sustav, duboko ukorijenjen u Dalmatinskoj zagori, koji svojim normama nameće obrasce ponašanja. Glavni likovi, ne poštujući te norme, u pitanje dovode vlastiti život, ali i stabilnost zajednice u kojoj žive. Pri tome, patrijarhat nije ograničen samo na žene već i na muškarce.

2. NOVELA – POJAM, ODREĐENJE

Novela predstavlja kraću proznu vrstu, a sam izbor tematike je slobodan. Prema M. Solaru jedno od bitnijih obilježja novela je sljedeće: »Širokim područjem ljudskih sudbina, karaktera, događaja, doživljaja pojedinih osoba i zapažanja životnih pojava koristi se ona kao građom koju, međutim, zbog kratkoće u izlaganju, mora obraditi na osobit način.« (Solar 2005: 215) Kako bi se postigla cjelovitost novele, u prvom planu treba biti sažetost i zanimljivost što se postiže iznošenjem događaja ili karakteristika glavnog lika na samome početku novele, a s ciljem probuđivanja interesa kod čitatelja.

Radnja novele obično završava nekim neočekivanim događajem ili obratom u radnji kako bi se dobila poenta same novele. »Tek jedan događaj i jedna karakterna crta; nebitno zbivanje se sažima u tek nekoliko rečenica; lik se svodi na najbitnije oznake, a opis se bitno smanjuje; nema digresija ni ponavljanja, no vrlo često posize za poantom koja svakodnevnosti pridodaje efekt začudnosti, komentarom ili apelom.« (Mikulaco 2023: 9) Cilj je pridobiti čitateljevu pažnju stoga autor novele bira karakter koji odstupa od uobičajenoga ili koristi drugačiju perspektivu prepričavanja od uobičajene.

Početak novele smatra se Boccaccio *Dekameron* nastao polovinom 14. stoljeća. *Dekameron* je sastavljen od priča kojima nije primarna svrha poučiti već zabaviti: »Iako i njih odlikuje poučnost, uvelike ukazuju na svjetovni i zabavni karakter djela koje iznosi primjere *moćnih* i *neobičnih zbivanja* i koje gube funkciju paradigmatškog obrasca poželjnog načina življenja i preuzimaju estetsku funkciju – ugađanja ljudskom.« (Mikulaco 2023: 16) Boccacciov *Dekameron* je postao uzorom za novele koje nastaju u Italiji, Francuskoj te Španjolskoj, ali i drugim europskim zemljama.

Hrvatska novelistika počela se razvijati u 19. stoljeću, a prve su novele objavljivane u poznatim hrvatskim časopisima: *Danica*, *Vijenac*, *Kolo*, *Zora Dalmatinska* ili *Glasonoša*. Razvoj hrvatske novele pratio je razvoj europske, a među prvim se hrvatskim novelistima ističu se: *Ksaver Šandor Gjalski*, *Vjenceslav Novak* i *Josip Kozarac*. Moderna hrvatska novela pojavljuje se u 20. stoljeću, a među značajnijima hrvatskim novelistima su: *Janko Leskovar*, *Antun Gustav Matoš*, *Miroslav Krleža*, *Ranko Marinković*, *Milan Begović*, *Dinko Šimunović* i dr.

2.1. POČETCI NOVELE U HRVATSKOJ

Novela je u hrvatskoj književnosti osobito popularna u romantizmu, tj. od prve polovice 19. stoljeća. »Uvidjevši mogućnosti koje nudi ta književna forma, kao i njezino mjesto u razvijenim književnostima, naši su pisci-preporoditelji odmah prigrlili novelu i stvorili uvjete za njenu afirmaciju.« (Nemec 1997: 6)

Teme prvih novela u Hrvatskoj bile su vezane uz povijest i povijesne događaje koji su slavili hrvatske uspjehe. Ivan Kukuljević Sakcinski, Dragojla Jarnević, Dimitrija Demeter te Ljudevit Vukotinović stvaraju kratke prozne oblike u kojima pišu o slavnim borbama protiv Turaka i Mongola, o slavnim hrvatskim banovima i junacima, ali i o junaštvu Hrvata. Za stvaranje zaplete koristili su konvencionalne motive poput: otmica, pljački, osveta, ljubavi na prvi pogled, spletki i slično. »Isti je novelistički model, *mutatis mutandis*, dominirao i pedesetih godina 19. stoljeća kada cvate pseudopovijesna i tzv. hajdučko-turska novelistika.« (Nemec 1997: 7) Zbog povijesnih prilika, prisilne germanizacije i zabrane ilirskoga imena, novele su te koje su čuvale nacionalnu svijest naroda te postaju dominantnom književnom vrstom, a objavljuju se u časopisima: *Neven*, *Dragoljuba* i *Naše gore list*.

Međutim, 50-ih godina 19. stoljeća nastaju i prve novele koje donose i analize karaktera likova te socijalne i etičke probleme, poput djela Janka Jurkovića (*Moja o kazalištu, Pismo njekom mladom prijatelju o spisateljskom zvanju*), u kojima govori o psihološkoj analizi lika i ističe važnost realističkog pripovijedanja. Novele su tiskane u tadašnjim časopisima kao što su: *Danica*, *Zora dalmatinska*, *Kolo* i dr. Zaokret prema realizmu dogodio se 60-ih i 70-ih godina kada nastaju djela Ivana Perkovca, Blaža Lorkovića, Josipa Eugena Tomića i Augusta Šenoa koji u svom djelu *Naša književnost* iz 1865. godine kritizira književnost temeljenu na fikciji i romantici kakva je prevladavala u novelama pseudopovijesne i hajdučko-turske novelistike. Upravo Šenoine novele prikazuju realistične događaje, odnosno u svojim novelama je okrenut analitičkom pogledu na ljude, stvari i događaje pri čemu je pazio na detalje i što vjerniji prikaz zbilje. Šenoa je postao uzorom za pisce novela u razdoblju realizma pa nastaju novele koje karakterizira zanimanje za svakodnevna zbivanja, prikaz određene sredine i njezinih problema, ali i otklon od romantičarskoga i fiktivnoga.

»Moderna je sa svojim kultom individualizma te geslima o oslobađanju od tradicije i potpunoj slobodi stvaranja donijela i novu osjećajnost i novo poimanje književnih vrsta.« (Nemec 1997: 8) Proza se oslobađa prikazivanja vanjskih događaja te gubi ulogu obrazovanja čitatelja i socijalne angažiranosti.

U prvi plan dolazi pojedinac, njegova psihološka karakterizacija njegovi problemi i osobni, subjektivni doživljaj stvarnosti. Najznačajniji pisci novela u tome razdoblju bili su: Janko Leskovar, Antun Gustav Matoš, Milutin Cihlar Nehajev, Janko Polić Kamov, Vladimir Nazor, Dinko Šimunović itd. Novela u razdoblju moderne doživljava svoj procvat i vrhunac, a upravo je razdoblje moderne postavilo temelje za daljnji razvoj novele u hrvatskoj književnosti.

3. OSVRT NA ŽIVOT I DJELO DINKA ŠIMUNOVIĆA

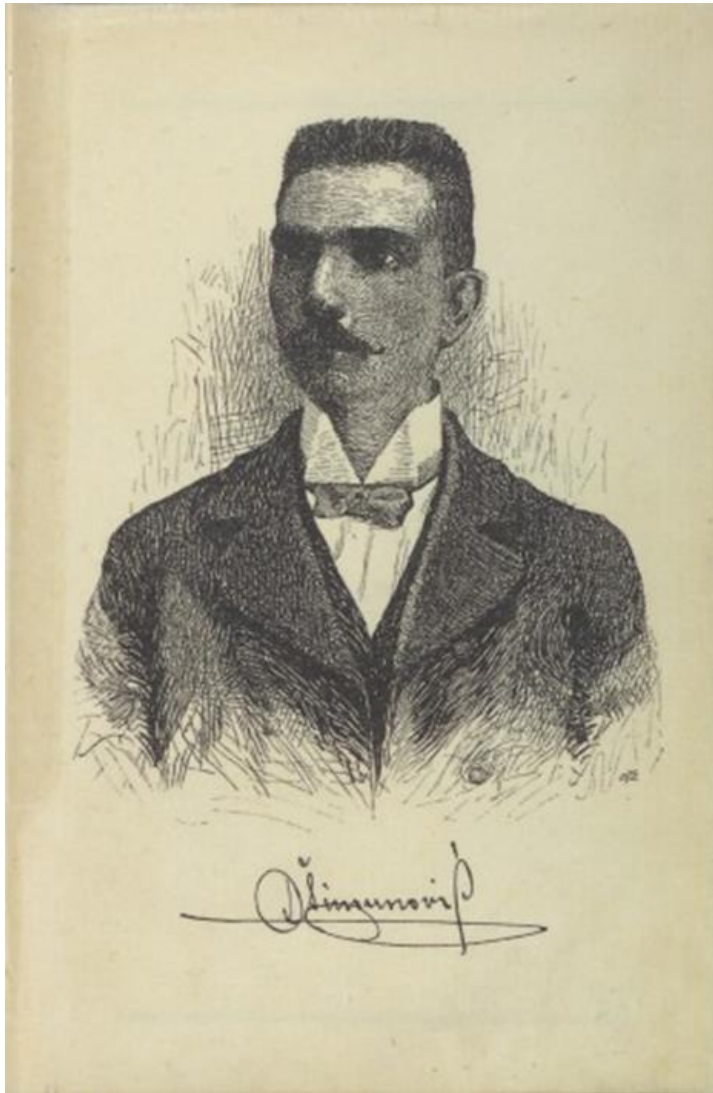
Dinko Šimunović hrvatski je književnik i učitelj. Rođen je Kninu 1. rujna 1873. godine. Njegov otac, Stjepan, skrasio se u Koljanima kraj Vrlike, gdje je Šimunović i proveo svoje djetinjstvo, što je uvelike utjecalo na njegov pogled na svijet i na život. Otac mu je bio učitelj pa su se često i selili. Često seljenje i mijenjanje mjesta boravka doveli su Šimunovića do zaključka da rodnog mjesta i nema: »Rodnoga mjesta u pravom smislu i nemam: onoga s porodičnim vezama, s djetinjstvom uspomena iz očinskog doma i s očekivanjem, kako ću u njemu doživjeti starost pa naći pokoj u djedovskoj raci.« (Šimunović 1997: 509)

Radio je kao učitelj u Dalmatinskoj zagori i u Splitu. Nakon Koljana, odlaze u obližnje Kijevo, a za Šimunovića Čolak (1966) kaže: »Tek tada, makar još uvijek podsvjesno, mali Dinko Šimunović je osjetio onaj problem seljakanja, tuđinstva, problem beskućništva. pa je i on krenuo njegovim stopama.« Kako je živio u područjima koja su se susretala s brojnom problemima, poput onih vezanih uz patrijarhalni odgoj, sve je to prenio na svoja djela, posebice na pripovijetke. Čežnja za domom i sigurnošću, ali i osjećaj pripadnosti obilježio je Šimunovićeva djela: »A mene ipak beskućnika, i beskućnikova sina, morila čežnja za domom i vrtom sjenatim, tim više, kad sam uvidio, kako je svima, što sam ih poznavao, Udes bio više naklonjen.« (Šimunović 1997: 509)

Šimunovićeva prva supruga, koju je upoznao dok je radio kao učitelj u Hrvacama, umrla je od tuberkuloze. Nakon što mu je i druga supruga preminula, oženio je njezinu sestru, što je u njegovo vrijeme bilo i uobičajeno jer se ona najbolje mogla brinuti o djeci. Upravo zbog djeca i njihove egzistencije te materijalne sigurnosti, Šimunović piše neka svoja djela pred sam kraj svojega života, a ujedno i seli u Zagreb, kako bi upravo djeci omogućio školovanje. U Zagrebu umire 1933. godine.

Šimunović dijeli vlastito stvaralaštvo na tri dijela, odnosno na tri razdoblja. Prvo razdoblje obuhvaća period od 1892. do 1905. godine kada piše pedagoške i psihološke rasprave kojima je pokazivao znanje i poznavanje terminologije, a uzor mu je bila njemačka literatura. Drugo razdoblje obuhvaća period od 1905. do 1914. godine. Za njega Šimunović kaže: »Druga je perioda zanosa i čuvstvovanja, kad stvarajući nisam mislio na drugo već da iskalim osjećaje srca i kad sam doživio neočekivane pohvale.« (Šimunović 1997: 511) U tome razdoblju njegova djela karakterizira tematika vezana uz ljubav – roditeljsku i onu prema prirodi i selu. Nadalje, u navedenom razdoblju nastaju najznačajnije Šimunovićeve novele te zarađuje i prvi honorar. Posljednje razdoblje obuhvaća period stvaranja od 1914. godine koji je obilježen

borbom za egzistenciju i prehranjivanje obitelji. U posljednje razdoblju, Šimunović piše djela kako bi od honorara mogao prehranjivati obitelj, pri tome sam priznaje da je i produžavao neka djela s namjerom da dobije što više: »Zato, kako sam prije nastojao pisati samo, kad bi mi duša pjevala, i što sažetije, da mi radnja bude umjetnina, tako sam u to doba htio pisati što češće i da što više produljim.« (Šimunović 1997: 512)

Fotografija broj 1. Fotografija Dinka Šimunovića.¹

Šimunovićevo je stvaralaštvo vezano uz Dalmatinsku zagoru, odnosno uz područje u kojemu je odrastao. Bio je majstor pripovijedaka, a njegova prva pripovijetka bila je *Mrkodol*, objavljena 1905. godine u zadarskom časopisu *Lovor*. »Počeo je objavljivati kao zreo čovjek, navršivši tridesetu pa su ga i kritika i čitateljstvo odmah primijetili.« (Prosperov Novak 2003:

¹ Fotografija Dinka Šimunovića. Dostupno na: <https://digitalna.nsk.hr/?pr=i&id=13862> (Pristup: 25. 1. 2025.)

273) Njegovo prvo djelo nedovršena je pripovijetka *Mrkodol* kojom se Šimunović čitateljskoj publici i kritici prikazuje kao pripovjedač izuzetne snage i zapažanja.

Novela *Muljika* je priča o djevojci Boji, zvanoj Muljika, koja je ime dobila zbog fizičkoga izgleda. »Šimunovićeva Boja još je jedan antijunak dekadentističke književnosti, biće brutalno izgubljeno iz zavičajnog vitalizma, biće koje mora nestati jer u vlastitom zavičaju za one sa smanjenom fizičkom izdržljivošću nema mjesta.« (Prosperov Novak 2003: 273-274)

Nadalje, u pripovijetki *Duga*, Šimunović progovara o djevojčici Srni, ona na svojim leđima nosi teret konzervativne sredine i patrijarhalnog odgoja koji je prevladavao u Dalmatinskoj zagori. Također, u ovoj se pripovijetki javlja i motiv tradicije, odnosno narodnoga vjerovanja, isto je igralo veliku ulogu u spomenutoj sredini. Motiv ljubavi i zamršene ljubavne priče javlja se u njegovoj pripovijetki *Alkar*, koja kroz priču o drevnoj, viteškoj igri zapravo donosi priču o nesretnoj ljubavi.

Frangš (1987: 249) navodi: »A onda redom, jedno za drugim, sve remek-djela: *Muljika* (1906.), *Duga* (1907.), *Alkar* (1908.), *Rudica* (1909.); uzoriti tekstovi, novelističke slike jednog zabačenog, deseteračkog svijeta o čijem se junaštvu i ljepoti znalo iz druge ruke, dekorativno, epski (još od Fortisova *Putovanja*), a zaboravljalo na njegovu bijedu i zapuštenost (na koju je upozoravao već Fortisov antagonist, Ivan Lovrić).«

Osim pripovjedaka, Šimunović je napisao i dva romana: *Tudinac* (1911.) i *Porodica Vinčić* (1923.). No, kritika ih nije prepoznala pa se vrhuncem njegova stvaralaštva smatraju već spomenute pripovijetke.

4. PRIPOVJEDNI OPUS DINKA ŠIMUNOVIĆA

Dinko Šimunović ostao je upamćen ponajviše po svojim pripovijetkama. Novelistička su mu djela objavljena u zbirkama: *Mrkodol* (1909.), *Đerdan* (1914.), *Sa Krke i sa Cetine* (1930.), a poslije smrti objavljena je i zbirka novela *Posmrtno novele* (1936.). Ono što je zajedničko svim njegovim djelima jest činjenica da su ona odraz sredine u kojoj je odrastao pa se u njima vide obrisi i društva Dalmatinske zagore. Naime, prema Tošiću: »U radovima tog razdoblja iznose se opreke između starog i novog, seljaka i građana, te sužavajući pritom krug promatranja, manje pažnje obraća na kompozicijsko-stilska obilježja.« (Tošić 2015: 6)

Šimunovićeve novele, kao što je prethodno i spomenuto, započinju opisom prostora, koji na neki način odaje što će se događati u zapletu same novele i s kakvim će se sve problemima glavni likovi susretati. Osim toga, taj je prostor, u nemalom broju novela, prikazan kontradiktornim u odnosu na lika, tj. dok je prostor zbivanja konzervativan i zatvoren, glavni su likovi otvoreniji i teže nekakvoj promjeni, a ista u pitanje dovodi hijerarhijske odnose koji su karakteristični za konzervativnu zajednicu. S obzirom na to da su likovi drugačiji od sredine u kojoj odrastaju, »obično postaju žrtve, nesposobni da svoju posebnost pretvore u svoju vrlinu i prednost, a suviše slabi da se izbore za pravo da budu po nečemu različiti u sredini koja to surovo odbija.« (Merkler 1996: 100)

Dakle, Šimunovićevi likovi od samoga početka nemoćni su da se izbore s okolinom i prirodom, a onda i s njima samima. Uloga prostora, tj. pejzaža u djelima Dinka Šimunovića iznimno je važan. Pejzaž je povezana s unutrašnjim stanjem pojedinoga lika te ga na jedan određeni način i oblikuju.

4.1. Duga

Pripovijest *Duga*, isprva nazvana *Ispod duge*, objavljena je 1907. godine u časopisu *Savremenik*. Tematika pripovijetke *Duga* vezana je uz tradicionalno vjerovanje ako djevojčica prođe ispod duge, postaje dječakom. Stoga se na samom početku javlja djevojčica Srna koja je ljubomorna na dječake ili drugim riječima ljubomorna je na slobodu koju dječaci imaju, dok ona njihovu igru može promatrati isključivo s prozora svoje sobe. Glavni lik ovoga djela je djevojčica Srna, pravim imenom Brunhilda. Njezino pravo ime njemačkog je podrijetla i označava ženu ratnicu, dok joj je nadimak Srna dodijeljen zbog njezinih fizičkih karakteristika.

»I lijepa bijaše Srna, vitka i visoka, a kose do ramena kao ugašeno zlato, pa vlažne i meke baš kao svila na kukuruzima u Lugu. Pa koliko je bila vitka, tako je hitro i skakala, da bi svak, čim je vidi, pomislio na srnu makar i ne znajući kako je zovu. Žarke joj oči tako su se sjale te bi mislio da su za sve prije nego za san. A bilo je samo deset godina toj Srni.«

(Šimunović 2018: 12)

Srna je žudjela za životom kakav su dječaci živjeli – spontano, zaigrano i bez nametnutih pravila. Tako je upravo priča starice Save o prelasku ispod duge, potaknula u Srni znatiželju i želju da to i učini.

»Pogledajte lijepe duge, kolika je! – reče. – U nas svi govore, da kad koja curica protrči ispod duge, pretvori se u muško. Tako sam još od djetinjstva slušala. Samo ne znam može li se i protrčati ispod nje. – Ja mislim da može – reče udovica. – Zašto se ne bi moglo protrčati? Ali ne znam bi li se u muško pretvorila sve kad bi i protrčala. Bit će da se tako govori. – Samo se male curice mogu u muško pretvoriti kad ispod duge protrče. Ja sam to znala, ali isto nijesam nikad trčala. Pogledajte samo, onolike duge nijesam još nikad vidjela!«

(Šimunović 2018: 22)

Međutim, polje u koje je zašla kako bi prošla ispod duge, bilo je močvarno stoga se ona i utapa. Na kraju se Srnini roditelji kaju zbog načina odgoja koji su podržavali te kako nisu mogli podnijeti teret krivnje, i oni se bacaju s litice i odlaze u smrt.

4.2. Alkar

Šimunovićevo djelo *Alkar* baš kao i *Duga*, objavljeno u časopisu *Savremenik*, u nastavcima, 1908. godine. *Alkar* donosi priču o dvojici junaka, ocu i sinu, Rašici i Salku, a obojica se bore za naklonost jedne djevojke, Marte. Otac i sin različitoga su karaktera, tj. otac Rašica, predstavlja tipičnoga junaka karakterističnoga za vitešku igru alku, dok je njegov sin Salko, plaha karaktera, nježna, on ne vidi ništa osim ljubavi prema Marti. Šimunović u *Alkaru* Salka, zbog njegova karaktera, ali i zbog vanjskog izgleda, uspoređuje s djevojkom.

»Salko je momak još djetinjeg lica, ali uzrasta tako jaka da bi se drugi momci čim god izgovarali kad bi došlo do toga da se s njim prvu. S obilnom i plavušastom kosom a bez

brkova, sa sjajnim velikim očima i dugim trepavicama, pak oblim rukama prekrizanim na bijelim izbočenim prsima – onako ležeći nauznak – bijaše nalik na prkosnu djevojku što draži svoga jarana.«

(Šimunović, 2018: 12-13)

Marta je bila najljepša djevojka u Begluku. Cijelo ljeto je provodila sa Salkom u šumama oko rijeke Cetine, dolazila je iz siromašne obitelji, a majka joj je zbog narušenoga izgleda bila proglašena vješticom. S druge pak strane, Salko je dolazio iz imućne obitelji, a njegov otac Rašica, svoje je bogatstvo stekao u ratu protiv Turaka. Ono što povezuje ove dvije, na prvi pogled različite obitelji, različitoga staleža, jest priča iz prošlosti. Rašica je trebao oženiti Martinu majku, međutim to se nikada nije dogodilo. Malo prije vjenčanja, u Cetinskoj su se krajini pojavile ospice, koje nisu mimoišle ni lijepu Stanu pa je vjenčanje otkazano.

»I zbilja je iza bolesti postala taka da je i rođena majka nije mogla poznati. Bila je prava nakaza do samih očiju. Ali i te lijepe oči postadoše kasnije ružne, a sve od crnih misli.« (Šimunović 2018: 19)

Nakon pojave ospica, mnoge su nesreće zadesile Stanu, a cijela se Cetinska krajina stala rugati i pridavati joj različite nadimke. Za sve nesreće koje su se događale u Begluku sumješteni su krivili Stanu.

»Otada navališe na Stanu svakakve nevolje, i nije bilo dana da je ne bi što zadesilo. Najprije je proglasiše za moru, a kad se udala, i za vješticu – pa ako koga iznenada zaboli ili krava prestane davati mlijeka, svemu je ona bila kriva. Pa i ako bi se štogod izgubilo, dolazili bi na njezina vrata pitati za tu stvar.«

(Šimunović 2018: 19)

Njezina kći Marta je izrasla u pravu ljepoticu za čiju se ljubav bore i Salko i Rašica. Marta je nalikovala majci prije nego li su je stigle ospice pa se iz toga razloga Rašica i zaljubio u nju – u njoj je vidio ljubav iz djevojačkih dana, Stanu. Osim ljubavne priče, ovo djelo donosi i priču o drevnoj viteškoj igri *alki*. »Po uzoru na starije realistične pisce, Šimunović upoznaje čitatelja s poviješću alkarske igre i legendama vezanim uz nju pritom dodajući brojne folklorne i etnografske detalje, a ponajviše se usmjeravajući na one koji omogućuju zorno predstavljanje viteške odore, oružja i uresa, ali i tehničkih pravila igre koja predstavljaju tematsku okosnicu čitavoga djela.« (Tošić, 2024: 12)

Upravo je alka, drevna viteška igra poslužila kao odgovor Marti – kojega od spomenute dvojice ljubi. Otac je Salku zabranio trčati alku, ali mu je zabranio da se i oženi s Martom. Na kraju alkarske utrke, Salko je pogodio »u sridu«, a Rašica je ugledao Marti sjaj u očima i shvatio da ne ljubi njega već njegova oca. Marta mu je to i priznala, a Salko je pomislio da je sve to zbog alke i zato je obećao sam sebi da će sljedeće godine i on postati alkarom i osvojiti natjecanje. Salko je nestao na godinu dana, a Marta i Rašica su se oženili i svi su mislili da je Salko umro. Upravo u kolovozu, u mjesecu kad se alka trči, pojavio se Salko na mršavom konju, otrcana izgleda i pogodi »u sridu«. Na samome kraju pripovijetke, Salko nastavi lutati, što je mještane Begluka ostavilo u čudu. Mještane je začudio Salkov fizički izgled:

»Na tom mršavom, crnom konju trkao čovjek još vrlo mlad i lijep, ali odora njegova udarala neobično u oči. Bio je bos, gaće mu otrcane, a na kamparanu i ječermi, također starima, poskakivale »toke« i »ploče«, ali i mnoge druge stvari. (...) A na glavi imadaše veliku kudravu šubaru zakićenu perjem sve okolo-naokolo nalik na krunu kakoga divljačkog kralja. (...) A u ruci je taj čudni konjanik nosio »ostan«, kojim se ojkaju voli, ali na taki način da se odmah vidjelo kako je odlučio služiti se njim kao alkar kopljem.«

(Šimunović 2018: 55)

4.3. Muljika

Pripovijetka *Muljika* objavljena je 1906. godine u časopisu *Savremenik* i predstavlja prema Tošići: »tipičnu modernističku pripovijest lika i ugođaja, bez znatnijih zapleta ili akcije.« (Tošić 2015: 27) Na samome se početku pojavljuje opis krajolika, što je i uobičajeno za Šimunovićeve pripovijesti. »Ali ta draga nije bila, kao što su ostale drage: bila je na zavojicu kao spuž, a na samom kraju te zavojite i vrlo duboke drage dizala se hrpa zgrada, spojenih jedna s drugom na najraznovrsnije načine.« (Šimunović 2018: 12)

Glavni lik ove pripovijesti jest djevojka Boja, a koju su stanovnici Drage zbog blijeđe puti, nazvali Muljika. U uvodu se saznaje u kakvom su nezavidnom položaju bile žene, posebice Muljika, koja se isticala izgledom. Mlade su se cure udavale već s četrnaest ili petnaest godina, a to je vidljivo u sljedećem citatu.

»Njihove se djevojke udavale kad bi im bilo četrnaest, najviše petnaest godina, a nijesu bili rijetki slučajevi da bi se i mlađe udomile. Kad bi djevojci bilo osamnaest godina, već bi bila izbrisana iz srdaca namastirčanske momčadi. Svaka bi takva djevojka dobila neizbrisivo

ime usidjelice, ili kako bi se u Drazi reklo: »Posjela cura, brate, pa što 'š da ti drugo kažem.«
A onda nije bilo sramotnijega i tužnijega položaja na svijetu nego što je te posjele cure.«

(Šimunović, 2018: 14)

Muljika se i od drugih djevojaka razlikovala, odnosno bila je plaha, blijeda i nježna pa su smatrali da je i bolesna. Druge djevojke su bile punašnije i crvene u licu, snažnije, a tada se to smatralo poželjnim. Budući da Muljika zapravo označava blijedožuti mekani kamen, tako je odbila nadimak.

»Vitka je i bijela, tamnih, krupnih očiju no namastirčani vele da je suha i žuta. U drugih se oči i ne vide od mesa, crvene se kao kukurijek, potuku se s lugarom za užu ili sjekiru a ona nije taka. Bit će, dakle, da je bolesna.«

(Šimunović 2018: 14)

Muljiki je majka umrla još dok je bila dijete pa ju je otac sam odgajao. Otac Joviša na početku je dobro brinuo o njoj, ali se uskoro počeo opijati i često je tukao Muljiku. Kako je sve više pio, tako je obitelj počela upadati u financijske probleme pa se često zaduživao kod krčmara. Krčmar je imao trojicu sinova, a Ilijica (Elias Kurtović, tako je tražio da ga se zove), bio je neoženjen. Nakon što se vratio iz vojske, zaljubio se u Muljiku, odnosno Boju.

»Kad je Elias prešao ogradicu i stao blizu Boje, podigne ona svoje mlado i mokro lišće k njemu, pogleda ga časkom, pa se diže na noge i stade mirna i ljupka kao simbol proljeća. Mala i crvena se usta smiješila, a tamne i vlažne oči, ispod dugih trepavica, gledale svejednako u potocić što se lagano igrao s nadvitim, žutozelenim prućem rakite.«

(Šimunović 2018: 16)

Iako se Ilijica zaljubio u Boju, njegovi roditelji nisu bili oduševljeni s njegovom odlukom da ju oženi. Oni su smatrali da se treba oženiti s nekom bogatijom djevojkom, a ne Bojom. S druge pak strane, Muljikin otac, Joviše bio je za vjenčanje, dok Muljika nije voljela Ilijicu i nije se htjela udati za njega. Međutim, uskoro se pomirila s vlastitom sudbinom jer su je drugi stanovnici uvjerali da zbog vlastita izgleda nema drugoga izbora i da je nitko neće htjeti.

»No kasnije se smirila, jer su joj svi stali govoriti da je suha i žuta pa ne može ni da se meće s drugim namastirčankama kojima se od mesa oči i ne vide, a donose sobom makar što god svoga. A njezino je sve i onako odavna Petrasovo, - i namastirčanke ne bi se našlo ni jedne koja ne bi za krčmarova sina.«

(Šimunović 2018: 20)

Nedugo nakon vjenčanja, Muljika se razboljela, mjesecima je ležala, a Ilijica je bdio nad njezinom posteljom i donosio joj po gutljaj vode jer je samo to mogla. Muljika je preminula, a pokopana je u grobu gdje je bila i njezina pokojna majka. Na koncu, Muljikin otac, Joviša, uvidio je da je pogriješio pa je tugovao nad kćerinim grobom i molio je za oprost.

»- Bojo! mila moja, oprosti! - čuje se kroz šum Sitnice i drhtanje vitla pod vodom. - Bojo, janje moje malo! - zove tiho Joviša kroz sve gušće pahuljice snijega, a voda šumi i klopoće ispod staroga, pustog mlina što je zarastao u tamnozelenu mahovinu i po krovu.«

(Šimunović 2018: 22)

4.4. Rudica

Na samom početku pripovijetke *Rudica*, autor nas uvodi u mjesto radnje, odnosno u selo Lipice.

»Dolazio sam često u selo Lipice bez posla, kamo bez njega ne dolažate nitko drugi jer to bijaše krševito, brdovito, bezvodno i uopće ružno. Ni ceste nije bilo tuda, ni lova nikakva po tim brdima (...)«

(Šimunović 2018: 38)

U tome je selu bilo i lijepih djevojaka što su čuvale svoja stada. Među njima bila je i Rudica, lijepa pastirica s kojom je autor provodio neko vrijeme i družio se, i čija mu je prisutnost oduzimala dah.

»Kad sam je ugledao prvi put, zastalo mi je disanje u prsima, i gledao sam je dugo, sve u strahu da me ne opazi. Ona je mene vidjela istom nekoliko dana kasnije i nije pobjegla kao što sam ja mislio. Bit će joj se činilo da smo toliko različiti jedno od drugoga, te me nije ni držala za momka kao ostale što su dolazili k njoj.«

(Šimunović 2018: 39)

Sastajali su se dvije godine, a onda je autor napustio selo te je na koncu saznao da se Rudica udala za Pričala, koji je također bio iz Lipica, a koji ju je *oteo*, kad se pijan vraćao iz krčme.

»Raspitao sam se o njemu, sli ne znadoše mi drugo reći već da je siromašan ali kršan momak, a kućom da se zvao Sabljar s nadimkom Pričalo, jer znade bezbroj pripovijedaka i pjesama svakih.«

(Šimunović 2018: 39)

Nakon što se vratio u Lipice, autor je navratio u krčmu, gdje je čuo kako tuče ženu i djecu, a kći mu je preminula. Između ostaloga, upravo mu je rodila i osmoga sina, dok on sjedi u krčmi, pije i niti mari za ženu niti za djecu. Kad mu je preminula kći, on je požurio prodati njezine cipelice i opiti se u krčmi. Pripovjedač više nije mogao gledati niti slušati kako se opijaju, ali i kako se cjenkaju za cipelice preminule djevojčice pa je izašao iz krčme i zaključio da je život za Rudicu baš morao biti takav.

»Davne uspomene stadoše se i opet ređati u mojoj duši, i napokon mi bude jasnije ono što nijesam prije razumio.

- Da, da, tako završavaju čeznutljivi pogledi ispod dugih trepavica, a još kasnije bit će još gore... Tako će eto svršiti i Rudica, ali tome nema pomoći: tako mora da bude!«

(Šimunović 2018: 45)

4.5. Đerdan

Pripovijetka *Đerdan* govori o djevojčici od četrnaest godina, Petrici, koju bogati ujak Tane Miokovac, s njezinom majkom, nastoji što bolje udati. Djevojka je svaki dan čuvala ujakove krave, za što bi joj on udijelio srebrne talijere, a njih je skupljala za miraz.

»Petrica se toliko radovala svome budućem đerdanu ponajviše zato što će ona jedina imati od samih talijera, a sve druge cure, što ona zna, probijale obične cvancige za taj ures, što im je, kod udaje, glavni miraz.«

(Šimunović 2018: 107)

Jednog dana, dok je čuvala ujakovu kravu, i čekala ujaka s talijerima, on joj je donio obične zlatnike te je pitao želi li upoznati svojega budućega muža, a kojega su pomno i dugo birali on i njezina majka. Mladić kojega su izabrali bio je Jurica Orlić, uspješni trgovac te se razlikovao od ostalih mladića iz njezina sela. Smatrali su da je on najbolji izbor za njihovu Petricu, a ni ona se nije bunila.

»Ali, kad je upoznao Juricu Orlića iz malog selašca Vrbika, u polju, prekide čekanje jer takova momka Tane ne samo da još nije vidio, nego nije ni pomislio da bi ga moglo biti. (...)

Jure Orlić, iako njegovi ne bijahu kmeti, otišao kad još bijaše golobradi momčić, ali se nije povratio iz svijeta tako brzo kao drugi, već istom poslije desetak godina kao zreo momak.«

(Šimunović 2018: 110)

Jednom prilikom, kad se Petrica vraćala s ispaše, igrala se sa zlatnim novčićima, a oni su joj ispali u travi. Za svoju nespretnost okrivila je pastira Boška, a s kojim je bila u dobrim odnosima i na ispaši se družila. Tada je rekla Bošku da se udaje, kako misli i sama, za Juricu Orlića. Te su riječi rastužile Boška zato što je on bio zaljubljen u Petricu, ali joj htio ništa reći. Te je večeri Jurica došao u Petrinu kuću na večeru kako bi se upoznali. Tom se prilikom najviše vidjelo kako se on razlikuje od ostalih momaka toga mjesta, pogotovo u nepoštivanju običaja rodnoga kraja. Jurica je počeo svirati tamburicu, a to nije karakteristično glazbalo kraja iz kojeg dolazi, odnosno Dalmatinske zagore.

»Ali Jurica brzo skoči k ambaru i donese malu tamburicu lijepo izrađenu i okićenu umetnutim svijetlim košćicama, koju bijaše donio sa sobom.

- I to je dobro – reče Tane – ali to nije baš naše...

- Kako da nije! – vikne Jurica. – I po Slavoniji i po Srijemu i u Banatu..., svuda sam tamo bio i vidio kako momci... No, sad ćete čuti!«

(Šimunović 2018: 116)

Dok je ljubila Juricu, Petrica je u daljini čula dobro poznat zvuk. Bile su to diple, instrument tipičan za područje Dalmatinske zagore i odmah se sjetila Boška. Ipak, Jurica je bio sve češći gost njihove kuće. Međutim, jednog je dana majka obavijestila Petricu kako su ona i ujak odlučili Jurici dati njezin đerdan budući da mu je nedostajalo novca za trgovinu, tj. za vjenčanje i budući suživot s Petricom. Petrici se to nije svidjelo, đerdan joj je puno značio i jako mu se radovala, a ako ga probuši za ogrlicu, talijeri se više neće moći koristiti. Zbog toga je odlučila da će probušiti talijere pa je pitala Boška da joj pomogne u tome. Petrica je s Boškom smislila plan da se navečer krišom izađe iz kuće te da u kućici u polju zajedno probuše talijere za đerdan. Navečer se i iskradu iz kuće i u polju skupa probuše talijere za đerdan. Na polju su bili sami, proveli su noć skupa pa se među njima rodila prava ljubav. Nije se željela udati za Juricu, već za Boška koji je njezina prava i jedina ljubav.

»Odmah se njihove usne spojiše u dugi cjelov, i kad ga prekinuše, reče mu Petrica tiho:

- Ja neću biti više ničija, nego tvoja, Boško! Ali joj Boško ne odgovori već je obavije rukama, te se opet čvrsto pritisnuše jedno uz drugo.«

(Šimunović 2018: 124)

Sutra ujutro, obitelj je tražila Petricu pošto se cijelu noć nije pojavila kući. Kad su je pronašli, rekla je da se ne želi udati za Juricu već za Boška. Obitelj je prihvatila njezinu odluku pa su počele pripreme za vjenčanje. Petrica je uspjela sačuvati svoj đerdan, a istome se jako veselila i nosila ga je na vjenčanju.

5. PATRIJARHAT

Prema definiciji Hrvatske enciklopedije Leksikološkog zavoda Miroslava Krležu *patrijarhat* je oblik: »društvene organizacije koju obilježava institucionalizirana dominacija muškarca izražena kroz društvenu praksu i odgovarajuće društvene ideologije; sustav u kojem muškarci imaju primarnu kontrolu nad društvenim, političko-ekonomskim i kulturnim institucijama.«² Riječ *patrijarhat* dolazi iz grčkoga jezika od riječi *patria* u značenju pleme i *archos*, a u značenju vođa. (Kodrnja 2002: 156) Patrijarhat tako predstavlja »oblik rodovske zajednice u kojoj je osnovna društvena jedinica očev rod, grupa povezana srodstvom po muškoj liniji.« (Klaić 1990:1020)

Pojavljuje se još u najranijim društvima i prvim civilizacijama: »Patrijarhat kao društvena institucija pokazuje velike varijetete u povijesti i lokalitetima s obzirom na različitost civilizacija, kultura, religija, društvenih klasa itd., a rodni su odnosi moći u patrijarhalnoj društvenoj strukturi uvjetovani ideološkim i „biološkim”, sociološkim, klasnim, psihološkim dimenzijama te mitologijom, religijom, ekonomijom i obrazovanjem.« (Galić 2002: 228)

Bitno je naglasiti da se patrijarhat ne provodi samo u javnoj sferi života, nego i u onoj privatnoj. Smatralo se kako žena i ne pripada javnoj sferi života nego je podređena muškarcu u svakome smislu. Muškarci su ti koji imaju glavnu riječ jer su oni po prirodi fizički jači od žena. »U sredini poput Cetinske krajine muško je vjekovima bilo muško i čvrsto razlučeno od svega ženskog.« (Durić 2012: 261) Tako su žene vezane uz dom i obitelj, dok su muškarci vezani uz društvo i kulturu. »Na temelju kartezijskog dualizma analoški se binarnom opozicijom duh vs. tijelo stvara i opozicija kultura vs. priroda u kojoj se žena nalazi u domeni prirode – prožetosti, isključena iz domene kulture – umnosti, koju reprezentira muškarac.« (Bujan 2011: 119) Muškarci se nalaze na poziciji kulture, dok su žene vezane uz osjećaje, toplinu doma te kućanske poslove. Prema Oraić Tolić: »Muškarci su zauzeli poziciju kulture, duha, općega, logosa, nužnosti, transcendencije, označenoga i smisla. Žene su potpale u drugi

² Natuknica patrijarhat. <https://www.enciklopedija.hr/clanak/patrijarhat> (7. siječnja 2025. god.)

niz manje vrijednih članova opreka, tamo gdje se nalaze priroda, tijelo, pojedinačno, osjećajnost, imanencija, označitelj i predmet.« (Oraić Tolić 2005: 70)

Jedan od razloga zbog kojih se ženu veže uz prirodu je i njezine tijelo, odnosno funkcije koje se isključivo vežu uz žene. Prije svega riječ je o reprodukciji koja žene usko veže uz obitelj i odgoj djece. Nakon poroda, po prirodi se nameće da je žena ta koja hrani, nadzire i vodi stalnu brigu nad djecom. »Iz razloga što muškarci fiziološki nisu *osposobljeni* za dojenje, a samim time ni za brigu djeteta u najranijoj dobi, njihova se djelatnost ogleda u sferi građenja kulture. (Bujan 2011: 120)

Nadalje, patrijarhat se može podijeliti na nekoliko oblika, a svi se ti oblici međusobno mogu preklapati. Tradicionalni patrijarhat temelji se na ocu i njegovoj vlašću nad ukućanima čime on postaje metaforom za vladara. Udruživanjem takvih patrijarhalnih zajednica, stvara se političko društvo. Tošić navodi da su u klasičnom patrijarhatu: »sinovi se rađaju podložni očevima, a samim time i politički podčinjeni. Političko se pravo pritom smatra prirodnim, a politička moć očinska.« (Tošić 2015: 9) U konačnici, moderni patrijarhat obuhvaća javu sferu, a ista je temeljena je na bratstvu što je karakteristično za kapitalistička, tj. građanska društva.

Dakle, patrijarhat predstavlja uređenje u kojem je žena podređena muškarcu te joj je u prošlosti bilo onemogućeno da sudjeluje u javnom životu društvene zajednice kojoj pripada. Patrijarhalni sustav od žene očekuje da se brine za obitelj, dom, bude uzorna majka i domaćica pa se tako okosnicom patrijarhata smatra obitelj. Prema Galić (2002: 229), glavna institucija patrijarhata je institucija obitelji. Obitelj ohrabruje članove da se prilagode, ali i djeluje kao jedinica vlasti patrijarhalne države koja vlada vlada svojim građanima preko muškaraca. Muškarac, odnosno otac u obitelji često donosi odluke umjesto žene i djece.

Prema Coleman (2000: 37), postoji nekoliko vrsta patrijarhata kao što su: *tradicionalni* u kojem žena nije mogla posjedovati ništa i slijepo je slušala naredbe, bilo oca, bilo supruga (muškarca), dok u modernom patrijarhatu žena ima pristupa materijalnim dobrima, ali često ne u onoj mjeri u kojoj to imaju muškarci. Drugim riječima, njihovo zaposlenje ih ne lišava kućanskih poslova i brige oko djece i obitelji. Za razliku od tradicionalnoga patrijarhata, gdje žene nisu imale pristup nikakvome obliku obrazovanja, u modernom patrijarhatu ženama su dostupne sve razine obrazovanja.

Može se zaključiti da su odredbe i zakonitosti patrijarhata, barem onoga tradicionalnoga, prevladane u današnjem društvu te da je on dobrim dijelom stvar prošlosti. Međutim patrijarhat je još uvijek prisutan, posebno u seoskim i ruralnim sredinama. Premda bi trebao biti stvar prošlosti, tragovi i obrisi patrijarhata vidljivi su i danas. U sljedećim će

poglavljima biti riječi o patrijarhalnosti unutar Šimunovićevih najpoznatijih novela ili pripovijetki.

6. USPOREDBA ŠIMUNOVIĆEVIH PRIPOVIJEDAKA

Šimunovićeva najpoznatija djela između ostaloga prikaz su njegova života, točnije sredine u kojoj je odrastao i gdje je od najranije dobi uvidio kako se sredina odnosi prema drugačijima i prema ženama. Pored toga, ta sredina je bila jača od pojedinca, koji je zbog toga što je bio drugačiji, bio odbačen, izoliran i unaprijed osuđen na neuspjeh. Takva sredina i kolektiv dovodi i do tragičnih sudbina gotovo svih njegovih glavnih likova, odnosno antijunaka. Patrijarhalna društva Cetinskog kraja težila su skladu i hijerarhiji, poštivanju određenih pravila, a bilo kakav odklon od toga predstavljao bi opasnost za društvo i njegov opstanak te je tako sudbina svih njegovih likova određena društvenim i prirodnim čimbenicima. Njegovi su likovi drugačiji od ostalih koji se nalaze u određenoj sredini: »obično postaju žrtve, nesposobni da svoju posebnost pretvore u svoju vrlinu i prednost, a suviše slabi da se izbore za pravo da budu po nečem različiti u sredini koja to surovo odbija.« (Merkler 1996: 100) Njihovo stradavanje je ujedno i opomena svima onima što su ih do toga doveli te na neki način i piščeva kritika patrijarhalnoga okruženja i odgoja. »Prikazujući nesretne sudbine svojih likova Šimunović upozorava da patrijarhalni sustav može biti poguban posebno kada uskraćuje prava na posebnost u društvenoj sredini koju pisac vjerno predočava iz stvarnih okolnosti.« (Tošić 2015: 34)

Osim prikaza nesretnih sudbina glavnih likova, Šimunović zorno prikazuje tradiciju i tradicijska vjerovanja Cetinske krajine. Upravo je tradicija pokretač u onim dijelovima kada glavni likovi traže motivaciju za svoje postupke, a to se najbolje očituje u *Dugi*, kada Srna povjeruje u narodnu priču o mogućnosti promjene spola, ako prođe ispod duge, zatim u *Alkaru*, kada Šimunović donosi prikaz viteške igre za koju Salko misli da je razlog Martina odbijanja i pristajanja uz njegova oca Rašicu. Navedene pripovijetke donose prikaz života i tradicije likova koji ne žive prema nepisanim pravilima patrijarhalne i zatvorene zajednice, a iznimnu je pozornost pisac usmjerio i na psihološko portretiranje likova.

Pisac je u svim djelima koristio i s opisom prirode, a kako bi što bolje dočarao unutarnje stanje likova i izrazio njihovu različitost od kolektiva. »U Šimunovićevim je djelima rodno ponašanje rezultat ljudskih, odnosno društvenih određenja.« (Tošić 2015: 34) Obiteljska je atmosfera ta koja oblikuje način ponašanja još od najranije dobi, a svjetonazore koje uče i

usvajaju naslijeđeni su od roditelja. Dakle, patrijarhalni sustav ukorjenjuje se u zajednicu još od najranijih dana. Njegovi likovi odstupaju od takva ponašanja. Srna želi postati dječakom baš zbog toga što je njima dozvoljeno ono što njoj nije pa svojim ponašanjem odstupa od ponašanja drugih djevojčica. S druge pak strane, za razliku od Srne koja je bila živa i hitra, Boja svojim ponašanjem također odstupa od ponašanja drugih djevojčica u svom kraju, ali ona je mirna, ne progovara i prihvaća svoju sudbinu. Ipak, ono što je zajedničko Boji i Srni jest činjenica da postaju koliko-toliko aktivnije kada su na otvorenom, odnosno kada su u prirodi.

Patrijarhat, kao zatvorenu zajednicu karakterizira i činjenica da pripadnici zajednice pored zadanoga obrasca ponašanja, imaju i ideal fizičkoga izgleda koji je poželjan. Svi glavni likovi Šimunovićevih djela i izgledom odstupaju od kolektiva. Boja je tako, zbog svoga fizičkoga izgleda i bijele puti, dobila nadimak Muljika dok Salko odstupa od rodničkih i psihičkih karakteristika muškarca. Pri opisu Salka, Šimunović koristi riječi koje više označavaju ženski lik. Zbog toga što odstupa od ideala muškarca koji je poželjan u Cetinskoj krajini, Marta bira njegova oca Salka koji je prikazan kao pravi junak, vitez i harambaša. »Muška se nadmoć tako temelji na fizičkoj snazi i prihvaćanju vrijednosnog sustava koji je isključivo društveno konstruiran.« (Tošić 2015: 34) Za razliku od Stane, njezina kći Marta, bira patrijarhat, tj. Rašicu ispred Salka. Zaključno, u patrijarhatu muškarac treba posjedovati karakteristike junaka, viteza, određeni status u društvu i sl.

Glavni junaci *Duge* i *Muljike*, Srna i Muljika, u želji da se izbore za mogućnost odlučivanja o vlastitom životu i vlastitoj sudbini, završavaju kobno – smrću. »Obje su djevojke obilježene tragičnom željom za suprotstavljanjem sudbini i težnjom za oslobođenjem od okova koje im nameću priroda i primitivne sredine u kojima žive.« (Tošić 2015: 35) Zbog toga i završavaju kobno, a njihova smrt postaje opomenom za cijeli kolektiv. Na koncu, njihovi roditelji spoznaju da nisu trebali slijediti načela što im je nametnula patrijarhalna zajednica. Srnini roditelji se bacaju s litice, dok Bojin otac neutješno plače nad njezinim grobom. Drugim riječima, tragična sudbina glavnih likova navedenih pripovijedaka obilježena je patrijarhalnim poretkom, njegovim načelima i hijerarhijom.

U pripovijetki *Rudica* tematizira se patrijarhalni odnos, a isti se temelji na superiornosti muškarca nad ženom, i u ulozi oca, i u ulozi supruga. U pravilu žene izražavaju poslušnost i često su bez mogućnosti vlastitoga izbora. Odluke u njezino ime, i za nju, donose muškarci. Muškarci su živjeli kako su htjeli, dok je žena bila zadužena za obitelj i dom.

Pripovijetka *Deran* donosi maleni otklon od patrijarhalnoga društva. Došljaci nisu smatrani u potpunosti negativnima, a promjene koje su zagovarali nisu smatrane

besmislenima nego su im se ljudi divili. Nadalje, žena, glavna junakinja ove pripovijetke, mogla je birati hoće li se udati za muškarca kojega su joj odredili majka i ujak.

6. 1. Patrijarhat u Dugi

Glavni lik pripovijetke *Duga* je djevojčica Brunhilda koju su mještani nazvali Srna. U samoj promjeni imena vidi se patrijarhalna nastrojenost zajednice u kojoj je Brunhilda odgajana. Osobno ime Brunhilda zvuči odviše hladno i grubo »te predstavlja poželjnu društvenu legitimaciju i smještanje na rodnu žensku stranu koja je izjednačena s obespravljenim.« (Durić 2012: 261) Za razliku od osobnoga imena, nadimak Srna označava nešto gipko i nježno, ali i nepoželjno rodno prekoračenje. Šimunović u navedenom djelu prikazuje da su djevojčice lišene određenih prava u odnosu na dječake:

»Samo njihovi dječaci, mali Čardačani, smjeli su se pržiti na suncu i hladiti u mlakoj Glibušinoj vodi ne čekajući večer kao njihove sestre. One su morale čekati zalaz nemilog sunca da s majkama prošeću po jednoj čardačkoj ulici i tako pokažu nove i svijetle opravice. A dotada su morale ležati da im lišca ostanu nježna i bijela kakva moraju da budu u gospodskih djevojčica.«

(Šimunović 2018: 11)

Dakle, djevojčice su jedino mogle promatrati ono što su smjeli dječaci. Morale su pokorno slijediti upute roditelja i sa sjetom gledati kako se dječaci igraju. Pored toga, Srna je bila podložna majčinom utjecaju zato što su se određene stvari poput ispijanja lijekova prenosile s generacije na generaciju. Srna nije propitkivala razloge za tako što.

»Ipak je ona morala svako jutro i svaku večer gutati kojekakve trave i ljekarije, a gospođa Emilija govoraše: »I moja je baba i mati pila, a ja ih i sad pijem. Valja da čuvaš zdravlje jer ti nijesi nikakav dječak. Njima ne može ništa biti. Ti valja da se čuvaš... i Bogu da se moliš«, završila bi uzdišući.«

(Šimunović 2018: 13)

Iz navedenoga su vidljive razlike između muškaraca i žena, ali i to da se podčinjenost žena počinju očitovati još od malih nogu. Durić piše sljedeće: »kako je unutar patrijarhata, u koji su smještene radnje Šimunovićevih djela *žena pasivna ili ne postoji*, odnosno primjetno je kako dominantnu ulogu žene nekadašnjeg matrijarhata preuzima muškarac u patrijarhatu.«

(Durić 2012: 264) Dugi se govori što treba raditi i što je nepoželjno, a ona to mora bespogovorno izvršiti i tako ona sama ne upravlja vlastitom sudbinom nego to netko drugi čini umjesto nje.

Šimunović opisom prostora u kojem se odvija radnje pripovijetke, postavlja opreku između muškoga i ženskoga roda. Otvoreni prostor predstavlja nesputanost dječaka i slobodu muškaraca, dok zatvoreni prostor predstavlja sferu žene, ona je poslušna, vodi brigu o domu, obitelji i moralu. Srna nije bila tipičan primjer žene Dalmatinske zagore, odnosno Cetinske krajine. Ona je htjela biti poput dječaka, ne u smislu spola nego je željela biti slobodna i slobodno se igrati kad god to ona poželi. To je vidljivo u ovome dijelu:

»Pa nije ona ni bila kao druge djevojčice što su, pače ni kao dječaci. Svaki je to znao i nijesu joj proricali dobra. Bila je Srna kao vatra živa i govorila katkad čudne riječi koje se od druge djece čardačke nikad ne čuju, niti su ostale djevojčice imale njezinih želja. Ona je htjela da se na jablan penje, da prepliva Glibušu, da trči na konju, da se potuče s dječacima – i stotinu drugih čudnovatih i strašnih stvari.«

(Šimunović 2018: 13)

Međutim, zbog nametnutoga patrijarhata, Srna je bila primorana pokoravati se i biti dobra kći koja poštuje roditelje, dane provodi u mirovanju i u molitvi, baš kao što su to činile i druge žene i djevojčice. Upravo zbog toga što dječaci mogu raditi stvari za kojima Srna čezne, ona želi postati dječakom. U tome je trenutku važna i udovica Sava i njezina priča. Sava je zbog novca otišla u grad, gdje su je promatrali kao tuđinku, odnosno »kljastu vlahinju«. Tamo je dobila i dijete s kojim se vraća na selo, gdje opet postaje predmetom poruge i osjeća se odbačenom pa se sa svojim djetetom skriva od seljana. U sljedećem citatu Sava pripovijeda o tome da položaj žena i muškaraca u Cetinjskoj krajini nije bio isti:

»A da nijesam bila žensko, pa sve što nemam ruku, ne bih bila ovoliko isplakala, niti bi mi živjeti ovako omrznilo. Vidjela sam kako se nebo rastvorilo, pa isto nijesam ništa upitala. Sve kad bih znala da bi mi Bog dao, ni bi ni ruku više zaželjela. Što će mi sad i ruke? Moja je sreća svršila davno.«

(Šimunović 2018: 21)

Uz Savu se veže i priča, tj. predaja koja je bila poznata u Cetinjskoj krajini. Ukoliko se prođe ispod duge, utoliko djevojčica može promijeniti spol i postati muškarcem.

»Sava se zagleda u polje i uzdahne.

- Pogledajte lijepe duge kolika je! – reče. – U nas svi govore, da kad koja curica protrči ispod duge, pretvori se u muško. Tako sam ja još od djetinjstva slušala. Samo ne znam može li se protrčati ispod nje.

- Ja mislim da može – reče udovica. – Zašto se ne bi moglo protrčati? Ali ne znam bi li se u muško pretvorila sve kad bi i protrčala. Bit će da se tako govori.

- Samo se male curice mogu u muško pretvoriti kad ispod duge protrče. Ja sam to znala, ali isto nijesam nikad trčala. Pogledajte samo. onolike duge nijesam još nikad vidjela.«

(Šimunović 2018: 22)

Srna je pažljivo slušala priču starice Save i upijala svaku riječ. »Ona se, prema tome, iskreno raduje i zamišlja u tijelu dječaka nakon prolaska ispod duge, ne iz razloga što želi imati muško tijelo, nego što muško u društvu ima bolji položaj te veće slobode.« (Durić 2012: 270) Prema tome, nije znatiželja ta koja Srnu privlači da prođe ispod duge već želja za životom što je oduvijek sanjala. Srna je uvidjela da je nepravedno osuđena na život u okovima i djeluje, aktivna je i želi promijeniti vlastitu sudbinu. Premda joj roditelji nisu nikad rekli, smatrala je kako bi i oni bili puno sretniji da su dobili sina.

»- Ona je već vidjela sebe kao krasna i jaka dječaka kako se ispod duge vraća roditeljima...a oni je grle i plaču od radosti, a ona...«

(Šimunović 2018: 22)

Priča starice Save je bila narodna predaja, ali Srna je tu istu priču shvatila naivno. Zbog toga i odlazi u smrt, dok je drugi seljani pokušavaju dozvati promatrajući kako trči prema dugi. U toj je sceni vidljiva sva ljudska nemoć ljudi nad sudbinom.

»- A gdje je Srna? Sad je ovdje bila, Savo?

- Srno, Sr-no! oj!

- Brunhilda, gdje... si... ej!

- Protrčala je davno dolje kroz vinograde! Protrčala je davno! – viknuše bjeloglavi dječaci, braća Savina.

- Eno je već daleko u polju, onamo prema dugi trči – reče jedan.

- Eno je, eno, još se malo vidi... pala je, pala!

- Nije pala, uvalila se, onde je močvara!

- Onuda se ne može proći, i konj se Jašin udavio ondje!«

(Šimunović 2018: 22-23)

Na koncu, osim samoga opisa Srnine smrti i utapanja u Mrtvome jezeru, pripovjedač donosi i opis prirode, a ista je u korespondenciji s osjećajima što preplavljaju, kako čitatelje, tako i njezine sumještane.

»Isti čas crn, velik oblak, dotjeran hladnim jesenskim vjetrom, poklopi sunce, i duge, i one sjajne i lijepe duge, nestade.«

(Šimunović 2018: 23)

Osim prikaza Srnine sudbine, ova pripovijetka je svojevrsna kritika patrijarhalnoga odgoja, i kao takva odnosi se i na Srnine roditelje. Majka ju je odgajala prema istome obrascu kako su i nju odgajali, tj. morala je strogo slušati oca i postupati prema pravilima što su joj bila nametnuta. Nakon osobne tragedije i oni su uvidjeli vlastite pogreške u odgoju pa odlaze iz Čardaka u pustu tvrđavu. Šimunović opisom prirode ilustrira da se Srnini roditelji kaju.

»A strašna je ta jesen za njih bila.

Jugovina, oblaci i kiša svršavali su još ranije kratki jesenji dan.

Mukli udarci, pa šum i pljusak baš kao na obali oceana. A more bijaše tako daleko, još mnogo dalje od onih surih planina pritisnutih maglom i vodom. Ali su zato oblaci s juga bili isto tako neizmjerni kao i valovi mora s kojeg dolazahu. Vjetar je slapovima kiše i otkinuta lišća bućio i šumio kroz mrke bedeme stare tvrđave kao da bi krčio kamenu šumu.«

(Šimunović 2018: 24)

Uz tvrđavu je vezana i legenda o mladom vojniku koji se bacio u ponor. »Gore visoko, visoko na bedemima, nije se ništa razabiralo u tom ponoru u koji je, nekad davno, skočio mlad momak, vojnik na straži. Baš je bila taka tamna noć, puna kiše i urlikanja vjetra kad je taj mladi momak stajao s puškom do noge na bedemu više te okomite strmine. Prsi mu se ugodno nadimale pod udarcima svježeg vjetra, a praznina pod njim i neizmjernost mutnoga obzorja okolo njega opajala ga čuvstvom da je i on što i jedna od tih neizbrojnih kapljica koje su letjele kroz noć.«

(Šimunović 2018: 25)

Simbolika tvrđave nagnali su Serdarove (Srmine roditelje) da razmisle o svemu i spoznaju zašto je Srna toliko čeznula za dugom.

»Sjetili se kako su gojili svoju jedinicu brižno nastojeći da je otmu prirodi i radostima života za čim je njezina mlada duša toliko čeznula, i razumješe svu onu borbu što se morala biti u njoj. Znali su da njezinu dušu držahu za nešto drugo što je bila žensko, pa njezine misli i želje nijesu za njih imale nikakva smisla.

Naslutili su koje je značenje imala duga njihovoj kćeri, a kad su se sjetili i Save, naslutili su koje značenje imaju vječne želje cijeloga ljudstva i vječnost duge što se savija pred njim. Sjetiše se da nekad davno, davno u njihovoj mladosti bijaše i u njima neko svjetlo što ih je žeglo i dizalo, ali ga oni malo-pomalo gasili, jer su mislili da toga svjetla ne treba jer ga ni oni nijesu imali.«

(Šimunović 2018: 27)

Naposljetku, Šimunović tragičnom pričom Srne nju predstavlja kao junakinju čija je pogodila njezine najbliže, ali i Čardačane kojima sunce više nije zasjalo. Njezin je život obilježio patrijarhalni odgoj u kojemu se morala pokoravati roditeljima, ali i pratiti nametnute društvene norme, a njezina želja da postane dječakom dovodi je do tragičnog kraja i smrti.

»Srna nije buntovna, ali dječje naivno povjeruje da se može postati dječakom. I upornost u tom vjerovanju plaća životom. Ona doslovno isprobava *istinitost* narodne predaje koju je čula od Save i skončava kao žrtva sukoba između stvarnog i zamišljenog.« (Nemec 2001: 98) Osim nje tragično završavaju i njezini roditelji koji se bacaju s litice jer ne vide smisao života bez Srne.

6.2. Patrijarhalni elementi u Alkaru

Cijela je pripovijest obilježena i utemeljena na tradiciji Cetinskog kraja i junačkoj viteškoj igri, dok se kao usporedna priča javlja i ljubavni trokut između Marte, Salka i njegov oca Rašice. Na samome početku Šimunović donosi opis Cetinske krajine:

»Golemo Sinjsko polje na žarkom ljetnom suncu činilo se još veće jer modrušasta maglica sakrivaše očima udaljene bregove. Sve je mirovalo u podnevnom žaru, a daleke, daleke kamene planine jače se modrile vireći nepomično iza te niske i tanke maglice. Činilo se da je cijela Krajina u raskošnu ljetnom snu ili kao da počiva nakon ljute borbe i izvršena junaštva.«

(Šimunović 2018: 11)

U uvodnome ulomku spominje se i *junaštvo*, a zatim se navodi priča o viteškoj igri pri čemu se ističe da su samo bogati muškarci mogli trčati alku. Alka je viteška igra koja slavi pobjedu i obranu Sinja od turskog napada 1715. godine. Nije sigurno je li alka održana odmah nakon pobjede nad Turcima, a s obzirom na to da je Sinj bio u ruševnom stanju, zaključuje se kako ona nije odmah održana, već nekoliko godina nakon. »

»Alka nije autohtoni narodni običaj, nego izravni potomak viteških turnira koji su nekada bili rasprostranjeni u gotovo svim zemljama Europe i dijelovima bliskog istoka. Smatra se da je odluka o održavanju Alke donešena na dan same pobjede 15. kolovoza 1715. godine. Premda nije poznato je li odmah i održana, može se zaključiti da nije jer je Cetinska krajina tada bila uništena zbog bitke. Također, nije se mogla održavati ni 1716., 1717. i 1718. zbog sukoba s Turcima koji su završili tek 1718. kada je potpisan mir između Venecije i Turske (Jurić, 1987, 58). Najstariji dokaz o održavanju Alke datira iz 1798. godine. Radi se o pismu kojeg carski povjerenik za Dalmaciju Turn šalje sinjskom zapovjedniku Jakovu Grabovcu.« (Poljak 2023: 17 prema Jurić, 1987: 63) Alkar je primjer kršnoga mladića, tj. junaka na kojega bi se ostali trebali ugledati što je prikazano u sljedećem odlomku:

»Bio je dan u kolovozu mjesecu kada bi Cetinjani, obučeni u sjajno odijelo starinskih junaka, na konju u trku, kopljem gađali u gvozdeno kolo. Ali su trkali tu alku samo bogati varošani ili mladići iz najboljih kuća sa sela kojima bi varoški koljenovići htjeli da pozajme alkarsko odijelo i skupu opremu dobru konju.«

(Šimunović 2018: 12)

Međutim, patrijarhat nije isključivo vezana za odnos muškarac-žena. »Ideološka komponenta patrijarhata nije isključivo vezana za odnos muškarac-žena, nego svoj utjecaj širi i na dominaciju starijih nad mlađim muškarcima.« (Duriću 2012: 266) Otac postaje nit vodilja sinu i on u njemu vidi uzor, odnosno obrazac ponašanja kako bi se i on sam trebao ponašati. »Time se u konačnici patrijarhat i reproducira jer će sin, ako bude dovoljno dobar, naslijediti očev položaj, status te materijalna dobra te pronaći ženu iz drugoga klana.« (Duriću 2012: 266)

Salko se morao pokoriti ocu i odustati od trčanja alke, a posljedica te odluke je njegov psihički slom. Nadalje, kako navodi Durić (2012: 266) kada se Salko odluči na potez da se suprotstavi ocu, on dovodi u pitanje patrijarhalni poredak i njegovu čvrstu i zatvorenu

strukturu, tj. prijeti narušavanjem iskonskoga poretka kraja pa stoga biva kažnjen. S druge pak strane, Šimunović hvali izgled alkara i napominje da bi momci trebali izgledati kao:

»A kakvi su sve to momci: neki visoki i široki kao planine da se zemlja pod njima trese, a drugi vitki i okretni da bi tri konja preskočili ujedanput. No svi mišićavi, vatrena oka i junačkoga držanja da bi s njima udario i na čitavu vojsku.« (Šimunović 2018: 25)

Pisac na početku predstavlja Salka kao snažan lik, ali djetinja izgleda sa ženskim karakteristikama:

»Salko je momak još djetinjeg lica, ali uzrasta tako jaka da bi se drugi momci čim god izgovarali kad bi došlo do toga da se s njim porvu. S obilnom i plavušastom kosom a bez brkova, sa sjajnim velikim očima i dugim trepavicama, pak oblim rukama prekrivenim na bijelim izbočenim prsima – onako ležeći nauzak – bijaše nalik na prkosnu djevojku što draži svoga jarana.«

(Šimunović 2018: 12-13)

Sam Salko želio je trčati alku, vitešku igru Cetinske krajine, koja na svojevrsan način predstavlja prijelaz mladića u odrasle muškarce. Salko je upravo to htio biti, odrastao muškarac kako bi mogao oženiti svoju ljubav Martu. Međutim, takvo »odrastanje« se ne događa jer mu otac Rašica brani trčati alku. »Samim time, nema priliku pobijediti, steći priznanje sredine, niti se boriti za ljubav voljene djevojke.« (Tošić 2015: 13-14) Budući da se našao u potpunome beznađu, Salko je uplašen da će ga Marta napustiti i otići k njegovom ocu Rašici, pobjedniku alke. Uz alkarsku se igru veže i ljubavna igra između Marte, Salka i Rašice. Šimunović donosi Salkove sumnje kad je u pitanju ljubav Rašice i Marte:

»Salko bio je baš blizu desnoga stupa i kad pogleda na drugu stranu trkališta, prema sebi opazi među hrpom djevojaka Martu da ga gleda. Odmah primijeti da je nemirna i nešto blijeda, no ipak mu se nasmiješila, ali tako tužno da mu je zazeblo srce. I preko cijele trke kad ne bi imao službe gledao je samo nju, jer mu se činila strašno čudna. (...)

– Pa što ga ona tako gleda – mislio je u sebi kad bi pogledao u Martu koja je neprestano tražila očima njegova oca. A te su oči bile tako čudne i udivljene kad bi god pale na Rašicu, i nešto bi sijevnulo u njima.

Salku se tako činilo, i grozno mu zašumilo u glavi kad je pomislio da bi to mogla biti ljubav. I stade prevrtati u mislima sve događaje u zadnje doba koji mu potvrđiše strašnu sumnju.

– Zašto u mene nikad ne gleda, ili tako tužno kao da sam onaj pas što mu se toliko smijahu? – mislio je opet. – A znade da ću joj biti muž!

Kadgod bi se stao i tješiti, misleći kako ono što nagađa nije moguće:

– Kad on svuče onu odoru, opet će biti kaki i dosada, pak će ona ljubiti mene kao i prije, jer sam ja i ljepši i mlađi.«

(Šimunović, 2018: 34, 37)

Razvidno je da su Salko i Rašica više u natjecateljskom odnosu nego u odnosu otac - sin. Taj je odnos usmjeren na pobjedu, nadmetanje, osvetu i sl., umjesto privrženosti, ljubavi i sreće. Nakon što je alka završila, Salko odlazi na brdo Tičija glavica, koje je prema narodnom vjerovanju obilježeno kao mistično mjesto gdje su svatovi izginuli od Turaka, a prema narodnome vjerovanju sada na tome mjestu šetaju mlada, mladoženja i svatovi sa svijećom u ruci. U podnožju Tičije glavice Salko je razgovarao s ocem, ali on ga nije mogao ni pogledati:

»Sparna jugovina još nekidan počela valjati sive oblake, pa je i sva okolica potamnijela jer sunce nije moglo probijati zadušeno nebo. Žestok vjetar silno šumio kroz grmlje i stabla, i svakim trenom bivao sve jači pa valjao sve veće i crnje oblake, ali kiše nije bilo. Stabla su se u pustom polju uvijala, i strašan šum prolazio preko njih, te se činilo da baš taj šum, a ne vjetar savija jablanje i vrbe.

- Ti si mi rekao da uzmem Martu ako ću i sjutra! – viknu Salko ocu da naglasa šum vjetra.

I dok se Rašica začuđeno pridizao da sjedne, produži vikati:

- Evo i jeseni! Ali se ti kloniš i ne govoriš sa mnom, a i Marte eto nema, pa mi se sve nekako čini čudno! ... Ti si mi otac, pak mi pomози i reci što ću učiniti!

A Rašica obori glavu i, pomislivši, odgovori muklo:

- Hajde pa je zaprosi!

- Što? – upita Salko naginjući se k njemu jer je vjetar hućao sve žešće.

- Pođi je zaprosi! – viknu Rašica i pogleda ga samo za tren pak odmah obori oči.«

(Šimunović 2018: 41)

Salko odlazi do Marte i njezine majke Stane, ali ga Marta tjera i govori mu da nikada neće biti njegova. Jednostavnije rečeno, Salko je mislio da je razlog pobjeda na alki i stoga je odlučio da iduće godine trči, osvoji i alku i Martino srce. Međutim, nakon Martina odbijanja Salko je otišao u nepoznatome smjeru i počinje lutati Cetinskim krajem. Čim su svi pomislili da je preminuo, Salko je sljedeće godine došao trčati alku.

»Na tom mršavom konju trkao čovjek još vrlo mlad i lijep, ali odora njegova udarala neobično u oči.

Bio je bos, gaće mu otrcane, a na kampanu i ječermi, također starima, poskakivale „toke” i „ploče”, ali i mnoge druge stvari. Bili su to svakovrsni spuži i domaći i morski pa babuške, različite limice, šareni papir, stakalca – i svega drugoga što se može naći na smetlištima. A na glavi imadaše veliku kudravu šubaru zakićenu perjem sve okolo-naokolo nalik na krunu kakoga divljačkog kralja. Bilo je tu perja od tuka, pijevaca, pataka, vrana – ali i dva velika paunova pera, pa je čudo bilo da se u onakom trku nije sve razletjelo.

A u ruci je taj čudni konjanik nosio „ostan”, kojim se ojkaju voli, ali na taki način da se odmah vidjelo kako je odlučio služiti se njim kao alkar kopljem.«

(Šimunović 2018: 55)

Takvim prikazom Salka, Šimunović dočarava kako ga je ljubav prema ženi, ali i poslušnost prema ocu dovela do psihičkoga sloma, gubitka identiteta i osjećaja za zbilju. Da bi se uklopio u razmišljanja kraja u kojemu je odrastao, morao se podvrgnuti očevim željama i time je na određen način postao *antijunakom*. Činjenica je da Salku otac ne dopušta sudjelovanje u alki »upravo iz razloga što narušava njegov zamišljen idealni poredak koji njemu daje prednost pred svima ostalima.« (Zorica 2018: 28)

Štoviše, pokazatelj njegova stradavanja: »psihološki je dublji, suptilniji i kompleksniji, a ima veze sa simboličnom tradicijom koja je u Cetinskoj krajini na najvišoj cijeni – s tradicionalnom alkom. Biti alkar najveće je postignuće i čast, a to se kod Salka pretvorilo u opsesiju da samo sudjelovati u alci (i pobijediti) vodi do Martinog srca.« (Kućar 2022: 17) Rašica je prema patrijarhalnim načelima prikazan kao *pater familias*, glava obitelji kojoj su se svi morali podvrgavati, ne propitivati njegove odluke i poštovati autoritet. »Iz navedenih karakteristika proizlazi biološki segment patrijarhata jer razmatrano društveno uređenje također počiva na isticanju biološke, dakle genetske, konstruktivne te psihičke superiornosti muškarca nad ženama, odnosno muškog nad ženskim.« (Durić 2012: 267)

Na samome je početku prikazan kao junak koji je pobijedio Turke. Pored toga, opisana je i njegova ljubav prema Martinoj majci, Stani, a ista zbog njezine bolesti nije realizirana brakom. Ipak, Rašica je cijeli život patio za Stanom, a upravo je u Marti vidio njezinu sliku prije nego li ju je bolest unakazila. Prema Marti je počeo gajiti osjećaje, ali ga istovremeno muči osjećaj kajanja zato što se u Martu zaljubio i njegov sin Salko. »Rašica je svjestan da, u takvoj naizgled bezizlaznoj situaciji, rješenje može pronaći samo na alkarskom trkalištu, natječući se.« (Tošić 2015: 16) Pored alke, kao viteške igre, u pozadini se javlja i ljubavna

igra koja sliči *pripetavanju*³ između Rašice i Salka. S jedne strane to je muževan junak Rašica, poznat po borbama protiv Turaka i njegov ne tako muževan sin Salko, ali lijep i mlad.

Na kraju završne trke, Šimunović prikazuje da narod, a to je karakteristika patrijarhalnoga sustava i zatvorene sredine u kojoj se alka i odvija, staje na stranu viteštva i junaštva:

»A zatim ne bilo tišine.

Iako je alaj-čauš trkao i pogodio u sredinu alke i po četvrti put, svjetina je urlikala kao bijesna svejednako dobitniku Rašici kome su uračunali broj šest za sami posljednji put. Urlikala je pomamno i onda kad je vođa vješao svilene trakove na dobitničko Rašičino koplje, i onda kad je na svršetku govorio o slavi cetinskog junaštva.

A kad je svršilo, navališe valovi od tisuću tjelesa k Rašici i ustavljali se naglo pred njim, a tad bi se sve i jače ustalasalo. I alka svrši u neredu kao nikad: jedva uspješe da se kako-tako poredaju i otprate vođu.«

(Šimunović 2018: 38-39)

Dakle, Rašica je smatran vođom te je imao određeni status u društvu za razliku od ostalih Šimunovićevih likova koji su odbačeni od okoline budući da su prikazani drugačijima. Mada je nagle naravi, pokazuje i osjećajnu stranu u određenim trenucima prema sinu Salku. »Tu očinsku ljubav nerijetko ne zna pokazati: ponekad je fizički okrutan, a nije Salku dozvolio ni biti alkarom, što je možda kobna greška.« (Kućar 2022: 19)

Marta je djevojka u koju su Salko i Rašica bili zaljubljeni. Između ostaloga, bila je najljepša cura u Begluku te se razlikovala od drugih djevojaka. Često je bila zamišljena i odsutna te je odstupala od uobičajenosti zajednice u kojoj je odrastala. Ona je u Rašici vidjela oslonac, čvrstu ruku što joj treba. Šimunović donosi detaljan opis njezina izgleda:

»Bila je zor-cura ta Marta. Lijepa joj glava ovita crnom kosom, a lice tamnorumenkasto s garavim obrvama i usnicama crvenim kao skrlet. Velike tamne oči iz dubine žarile čudno da bi ti udovi klonuli od njezina pogleda. Stas joj krepak, rekao bi saliven, a prsi se izbočile i nadizale oporu košulju kao da je najtanja koprena. Gledajući je, ćutio si pritajenu snagu što je u njoj, i želi bi započeti borbu s tom silom koja je buktjela samo zato da izazove borbu pak da podlegne. Ali da podlegne onoj sili koje je mnogo jača od nje.«

(Šimunović 2018: 17)

³ Konačno nadmetanje u junačkoj igri Sinjske alke: (https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=eVZgXRg%3D) (Citirano 10. siječnja 2025. god.)

Marta je promatrala alkarsku utrku te je istovremeno donosila ljubavnu odluku, tj. birala je između Salka i Rašice. Odluka je utjecala na odnos oca i sina, a njezin je izbor bio Rašica, u kojemu je vidjela kršna momka ogromne snage. Nakon što je odbila Salka, on odlazi u tuđinu prepušten vlastitome ludilu.

»Ali gledajući u Salkove oči, činilo joj se da one mole ljubav što istom ima doći, a gledajući u oči hajduka Rašice, ćutjela je da joj zapovijeda i oživljuje neku ljubav što je postojala već odavno.«

(Šimunović 2018: 23)

Marta je bila nesigurna, nije znala koga izabrati između Salka i Rašice, a u njezinoj joj je odluci pomogla priča o nesretnoj ljubavi njezine majke iz mladosti. Stana i Rašica bili su zaljubljeni i trebali su se i vjenčati, ali se vjenčanje nikada nije dogodilo zbog Stanine bolesti. Patrijarhalna sredina je zbog bolesti što joj je unakazila lice Martinu majku Stanu proglasila vješticom.

Vještice su prema narodnim vjerovanjima, s vragom sklapale savez, i to krvlju. »Konkretna ženska osoba bi đavlu prodala dušu, a đavao bi njoj dao *nadprirodne* moći. (Dragić 2008: 437): Zamišljane su kako jašu na metli s grbom na leđima i dugim nosom. Ulazile su kroz ključanice, spolno bludničile s đavolom, jele djecu, držale tajne sastanke, spremale masti za ljubavne napitke, izazivale razne bolesti, gušile pri spavanju itd.« (Dragić 2005: 33) Zbog toga što se Stana odlučila izolirati od zajednice, ista ju je prozvala vješticom.

Marta nije bila poput svoje majke pa nije dozvolila da ju ista ta zajednica izopći. Pošto su mještani Begluka na čelu sa starcem Vukeljom podignuli pobunu protiv Stane, i pri tome ju optužili da je kao vještica kriva za Salkov nestanak, Marta je stala na majčinu stranu i obranila je. Tim činom unijela je nered u zajednicu i dovela u pitanje njezinu stabilnost jer se oduprla kolektivu. Međutim, starac Vukelja bio je mudar te je ispitivao Stanu o Salkovu nestanku pričom o testiranju laži i istine:

»Ali uto stari Vukelja što je sjedio na nisku kamenu, podiže obje ruke kao dvije suhe čampre. A sve oko njega umuče, jer to bijaše znak da će nešto reći.

Govorili su da je Vukelji bilo stotinu godina i nekoliko još, pa je morao znati a i znao je više nego drugi. Zato bi ga i pitali u teškim prilikama da im svjetuje, i nikad ih nije naputio krivo: kako bi rekao, onako je i bilo, a prevario se nije nikada.

Još je nosio perčin i visoku kapu oštruljicu, taj mu perčin ispod nje virio kao kratak leden mosun, i gdje koji čuperak, također oštar i bijel kao mraz. Oči mu duboko upale, zuba nijednog nije imao, a glava mu se od starosti tresla.«

(Šimunović 2018: 47)

Priča staroga Vukelje ukazuje na hijerarhiju u patrijarhalnim društvima. Uvijek se moralo slušati najstarijega i to muškarca budući da je on bio i najmudriji. Stanovnici Begluka nisu propitivali takav *zakon* nego su slijepo slušali sve ono što je Vukelja govorio. I kako piše Šimunović, Vukelja nikad nije griješio pa ako su donosili odluke u skladu s onim što im je Vukelja govorio, ni mještani nisu griješili.

»Patrijarhalnost je u djelu određena dominacijom starijeg muškarca nad mlađim. Salkova podređenost ocu Rašici dijeli ga od voljene Marte, ali i od zdravog razuma. Rašica, fizički i psihički nadmoćnija osoba, dobiva što želi, dok je Salko, tuđinac u društvu, ali i obitelji, obilježen tužnom sudbinom prožetom psihičkom nestabilnošću.« (Tošić 2015: 18) Prema tome Marta se priklanja patrijarhalnom poretku zato što je izabrala dominantnijega muškarca, onoga što ima određeni status i moć u zajednici.

6.3. Patrijarhalni elementi u Muljiki

U pripovijetci *Muljika* tematiziran je život i sudbina djevojke Boje, a nju su sumještani nazvali Muljikom. Sama sredina odbacuje djevojku i ne prihvaća ju budući da se ne uklapa u njihove standarde ljepote. Nadimak Muljika, sumještani su joj nadjenuli zato što je odudarala fizičkim izgledom, niti je bila rumena poput drugih djevojki, niti je bila bijela poput mramornoga kamena. Tijekom cijeloga djela, Muljika je povučena pa ne razgovara s ostalim likovima te uglavnom šuti i plače. Boja, odnosno Muljika i izgledom je odudarala od ostalih djevojaka u Drazi:

»Boji je oko četrnaest godina, ne leži nikad, hoda hitro, gleda blago ali bistro, pa možda i nije bolesna. No nije ni crvena i jedra kao druge. Vitka je i bijela, tamnih, krupnih očiju no namastičani vele da je suha i žuta. U drugih se oči i ne vide od mesa, crvene su kao kukrijek, potuku se s lugarom za uže ili sjekiru, a ona nije bila taka. Bit će, dakle, da je bolesna. Zato su je i zvali Muljika, jer je bila kao muljika. Uzalud. U gradu bi rekli da je kao parski mramor, a namastirčani „muljika pa muljika!” I kosa je kod nje nekako čudnovata; valovita, smeđa, ne lašti se. A u drugih lijepo namazana, čvrsto zategnuta i svjetlocrna. Druge dižu cijelu vreću brašna kao pero na konja, i za ušima im veliki crljeni đuli, a Muljika ozlijedi prste dok prihvati petlje od vreće. Prava sramota za sve namastirčane!«

(Šimunović 2018: 14)

Drugim riječima, i fizički je odudarala od ideala što je nametnut unutar zajednice gdje su svi bili gotovo isti. Između ostaloga, smatrali su je drugačijom zato što joj majka nije bila iz njihova sela: »Govorilo se da joj je i mati bila taka, ali mati nije bila namastirčanka već dolje negdje od mora.« (Šimunović 2018: 15) Dok su druge djevojke bile rumene i punije, Boja je bila vitka i blijeda te je predstavljala potpunu suprotnost idealu ljepote u Cetinskoj krajini. Patrijarhat što je prevladavao u toj zajednici, pridonio je činjenici da su je i druge djevojke odbacivale budući da je fizički odudarala od njima nametnutoga ideala ljepote. Te su djevojke razmišljale i ponašale se prema uobičajenim obrascima ponašanja te sredine i onako kako su ih roditelji naučili. Zapravo, njihovo je ponašanje kulturološki određeno i odvija se prema normama sredine u kojoj su živjele. Roditelji su za njih donosili životne odluke, a posebice kada se radilo o udaji ili ženidbi:

»Ženidbe u Drazi nijesu bile nikad čudnovate ni zapletene: roditelji se jedne i druge stranke dogovore, i mladi se vjenčaju ili se bez vjenčanja sastanu. Kako se roditelji dogovore – i to je glavno.«

(Šimunović 2018: 19)

Roditelji su izravno odlučivali o sudbini vlastite djece pa su umjesto njih birali za koga će se udati ili koga će oženiti. U takvome su braku muškarci bili glavni, oni su donosili sve odluke primjerice muževi su donosili odluke umjesto žena, a očevi umjesto sinova ili kćeri. Jednako tako, Muljikin je otac Joviša, odlučivao o njezinoj sudbini. Prema Boji se odnosio surovo i nije pokazivao osjećajnost. Međutim, kada se dogodila tragedija, baš kao i Srnini roditelji, pokazuje svoje osjećaje plačući nad kćerinim grobom.

Otac je imao apsolutno pravo donositi odluke umjesto svoje djece, a odnos Joviše prema Boji ilustriran je u sljedećem citatu:

»Muljika nije imala ni brata ni sestre, pa je zato i pred ocem bila kriva; ta on ju je prvi i nazvao Muljika. Iz početka ju je ljubio a više puta tukao, sve od same dragosti. No to je trajalo samo do njene sedme-osme godine, dok je Joviša uvidio da će mu biti jedina pa da je uzalud, krvoločeci od jutra do mraka, postao najbogatiji namasitrčanin. Otada je nije više tukao samo od dragosti već kad bi mu god palo na um da će to biti tuđa kost pa je mora baciti drugome sa svim onim što je stekao.«

(Šimunović 2018: 15)

Pored toga što ju zajednica nije prihvaćala, Muljika se ni u vlastitome domu nije osjećala sigurnom. Zbog toga što je bila jedinica, kao i zbog činjenice što nije bila muško, Muljika je patila i bila ugnjetavan od ruke vlastita oca. Patrijarhalni se odnosi očituju i u biranju bračnoga partnera. Žena je najčešće bila znatno mlađa od muškarca, pri čemu se produbljuje činjenica da je on donosio odluke umjesto nje. U takvim sredinama prevladavalo je mišljenje kako su muškarci pametniji i mudriji, dok su žene uglavnom bile cure od četrnaest ili petnaest godina.

»Njihove se djevojke udavale kad bi im bilo četrnaest, najviše petnaest godina, a nijesu bili rijetki slučajevi da bi se i mlade udomile. Kad bi djevojci bilo osamnaest godina, već bi bila izbrisana iz srdaca namastičanske momčadi. Svaka bi takva djevojka dobila neizbrisivo ime usidjelice, ili kako bi se u Drazi reklo: „Posjela cura, brate pa što 'š da ti drugo kažem.” A onda nije bilo sramotnijega i tužnijega položaja na svijetu nego što je te posjele cure.

Stoga su se roditelji starali da svoje kćeri udome čim bi bile na izmaku djetinje dobi, pa i zato što se godine u Drazi ne mogu nikako sakriti.«

(Šimunović 2018: 14)

U uvodu pripovijetke iznesen je opis samoga mjesta, ali i stanovnika koji žive u Drazi. Nadalje, objašnjen je naziv namastirčani, a što označava iskrivljeni pučki govor budući da je tome mjestu pripadao i manastir. »Stanovnike samog mjesta odlikuje neukost, uživljavanje u narodnu predaju, povijest i fantastiku, a u njihovim se postupcima prepoznaje sirovi pragmatizam i grubost.« (Tošić 2015: 29)

Pri opisu samih stanovnika, Šimunović donosi prikaz njihova života, pri čemu je naglasak stavljen na njihovo pretjerivanje u pričanju tužnih priča, proslavama Božića, svadbama, ali i svakodnevnim opijanjima kojima su kratili zimske dane.

»Ipak, najstrašnije bijaše slušati tu silnu jeku na Božić obnoć. Tu je noć u Dragu, k crkvi, dolazilo sedam sela, a svakome iza pripašnijače virila barem jedna jabuka od puške. Namastirčane ne treba ni spominjati: čim je kome od njih bila osma godina, imao je barem džeparicu. Jeknula je najprije jedna puška, a mukla tutnjava ispunila bi svu dragu; za njom druga, deset, pedeset, stotinu njih, a jeka, lomljiva, urnebes tako da se namastirčanima odmah pokazala slika strašna boja, pa sva vrela Sitnice, Sitnica sama i isto jezero činilo se prolivenom krvlju konjskom i junačkom. Mišice se stezale, a zubi škripali, - bojni zanos sve obuze. Ruke hrlo nabijaju i pale, krv teče, ključa i pjenu se preko kamenja, a draga ječi, trese se i ori!«

(Šimunović 2018: 13)

U Drazi je postojao liječnik Musa, ali namastirčeka su djeca bila zdrava pa on nije imao previše posla. Nažalost, ni on nije imao rješenje za Bojinu bolest: »Osim tih rana nije se među namastirčanima nikad znalo za koju drugu bolest već što je mlinarova kći Boja bila od nečeg drugog bolesna, a u to se Musa nije razumio.« (Šimunović 2018: 14) Zbog svoje je „bolesti“, tj. drugačijega izgleda, Boja je izopćena iz zajednice baš kao što je bila i njezina majka, koja nije pripadala istoj zajednici već je bila *negdje od mora*. Patrijarhalna sredina, kakva je bila i Cetinska krajina, nije bila je raspoložena prema bilo kome tko je drukčiji.

»Bojinu nesvakidašnju ljepotu i neviđenu gracioznost, koja se uvelike razlikovala od seoskog poimanja ljepote, seljaci su proglasili bolešću, a njezinu samosvijest tvrdoglavošću.« (Tošić 2022: 30)

Ipak, postojala je osoba u Drazi kojoj je Boja bila lijepa baš takva kakva je, a to je bio krčmarev sin Ilija ili Elias Kurtović, kako je sam volio da ga zovu. Dok su se drugi seljani čudili, on se zaljubio u Boju u kojoj je vidio određenu posebnost. Budući da je jedno vrijeme živio u gradu, želio se razlikovati od neukih seljana i postati gospodinom pa je promijenio osobno ime, ali i ponašanje i način odijevanja. Njegov govor se razlikovao od govora namastirčana. U navedenom citatu prikazan je način na koji se Ilijica udvarao Muljiki:

»Boja pogleda po svojim janjcima pa ustavi blag ali u taj par začuđeni pogled na Iliji, a zatim se odvrati i stade da kida glatko vrbovo lišće.

- Kak vi živite, sve jedno te isto! Draj jare da sem bil s gospodo oficiri kod infanteri bataljon, a vi sve jedno! Kak po drugih mestih! Jo, jo jo... Zara, Ragusi, Spalato, Split! – i sve zapučava i otpučava bluzu, ispod koje viri crveno isprutana košulja. – Also! Ne morem te šubito ni poznat, Muljika!... Kak si bila mala – ajn klajne kind! A sad... Ajn fajne frajla!

- Boja! – I sve pogleda i pogleda, kao moleći da mu što odgovori, i napokon uzdahne.

A Boja sve jednako oborena pogleda kida glatko vrbovo lišće.

- Ti ne kak druge namastirčanke – Boja! – Du bist di rose kenigin...

Bog bi znao iz kojih je dubina njegove pameti iskočila ova fraza što ju je valjda kadgod čuo od koga oficira, ali je u isti čas i prekide pa se zacrvni i ušuti, šuti, šuti Elias, pa zastrašeno pogleda Boju koja je prestala kidati vrbovo lišće i kao da se sprema na odlazak.«

(Šimunović 2018: 16-17)

Boja nije uzvraćala na Iličino udvaranje. Međutim, Joviša je Boji ugovorio brak s Iličicom, a jedan od razloga bio je i njegov dug prema krčmaru, Iličinom ocu. Boja je vjenčanje pokušala odgoditi tako što je vjenčano ruho šivala dulje nego što je bilo potrebno. Za razliku od drugih Šimunovićevih likova, koji su nastojali promijeniti vlastitu sudbinu, Boja je šutjela i pasivno promatrala kako joj drugi odlučuju o sudbini. Nikako se nije mogla pomiriti s činjenicom da se od rođenja nalazila u vlasništvu vlastitoga oca, a sada je on želi udati tako da postane opet vlasništvo muža. Premda je znala da se ne želi udati Iličicu, nije se mogla suprotstaviti ocu zbog čega se na kraju i razboljela.

»Ta Muljika već mjesec dana samo leži i leži, ne tuži se da je što boli, ali s postelje ne može i samo gucne koji put vode s vrelašca. (...)

Prošla su još samo dva mutna zimska dana, a treći osvanuo tih i vedar, pa su kosi traci sunca bez topline obasjali po vrhu bijelu i smrznutu dragu. Ti su isti traci osvijetlili, u tamnoj sobi iza krčme, i niski krevet Bojin na kom je ona, s tankim skrštenim rukama, osvanula bijela i hladna kao latica zelenkade.

Sjutradan su pronijeli Boju pokraj dražice u koju je livadica htjela od namastirčana sakriti svoje šarene cvjetice, u grob, iza stare crkve, što su joj ga namastirčani u smrznutoj zemlji iskopali. A iskopali su ga baš uz onaj u kom je počivala njezina mati, sestra onog kaluđera od mora.«

(Šimunović 2018: 21, 22)

Bitno je naglasiti da je Boja i zbog svojega podrijetla bila obilježena kao drukčija od strane stanovnika Drage. Međutim, šuteći, tražila je pravo na slobodan izbor i pravo na vlastito dostojanstvo, koje joj je nametnutim izborom uskraćeno. Njezina je smrt poslužila kao opomena onima koji su je doveli do stradanja, oni što su ju obilježili kao drukčiju i tim činom izolirali ju od zajednice. Krajolik, odnosno Draga je prikazana kao tamno, tmurno mjesto, bez sunca, prepuno vlage što se povezuje s tamnom i teškom sudbinom glavnog lika Šimunovićeve novele.

»Sjena i vlaga!

Vrbe se nagnju nad vodu kao da piju, a jablanje i trepetljike sa svojom glatkom bijelom korom odrazuju se od tamnog sočnog zelenila šume po obroncima. Na svako malo koraka novi šum. To su vrelašca, što se među ljeskovinom nevidljivo obaraju preko kamenja zarasla u tamnu mahovinu. Pa i manastir i sve ostale kuće, od temelja pa do polovine, umotani su u mahovinu, a donja je mlinica njome sve obložena i po krovu.

Sjena i vlaga.«

(Šimunović 2018: 14)

Naprotiv, Šimunović pri opisu Boje koristi suštu suprotnost od vlage i tame, uspoređujući je s laticom cvijeća, a pri njezinu opisu koristi i umanjenice:

»Zraci sunca na zalazu verali se kroz lisnato grmlje što je obasipalo treptavim arabeskama nježni struk Bojin, u bijeloj košulji, širokih otvorenih rukava, i u bijelom sadačiću gdjeg-dje nakićenom ustrišcima crvene čoje.

Sjetno, duguljasto lišće bilo je mokro od vode s vrelašca, no i smeđa, valovita kosa bila mjestimice vlažna više čela ovisoka i bijela kao latice zelenkade.«

(Šimunović 2018: 16)

Osim usporedbe s cvijećem, Šimunović Boju prikazuje kao nježno i krhko dijete. Navedena usporedba ukazuje na Bojinu nevinost i neiskvarenost, ali i na njezinu nježnost koja je u opreci s okolinom u kojoj odrasta.

»U tom bi je poslu našao i Ilijica koji put, ali ne bi sio kod nje, već stao gledati nježno djetinje lice i tanke prstiče što podrhtavaju provlačeći iglicu kroz žučkasto i debelo platno.«

(Šimunović 2018: 20)

Kako bi okarakterizirao unutarnje stanje likova, Šimunović koristi pejzaž i stoga kad opisuje Boju, koristi nježne i lijepe riječi, umanjenice i sl. Suprotnome tome je opis ostalih stanovnika Drage, gdje pisac koristi grublje riječi karakteristične za seoski život i sredinu.

6.4. Patrijarhalni elementi u *Rudici*

Pripovijetka *Rudica* donosi priču o mladoj djevojci čiji je život određen patrijarhalnim, tj. starinskim načinom odgoja te joj je je jedan od životnih ciljeva udaja. Rudici je i tradicionalna sredina nadjenula ime:

»A zvali je Rudica, jer su joj garave kose bile rudaste kao ni u koje druge u selu. Ne da joj je kosa bila bogzna kako kovrčava, ali je pod kapu i rubac nije mogla nikako sakriti, već su mrki uvojci padali sad po čelu a sad pokrivali vrat ili titrali oko ušiju kad bi se smijala. A to je činila često, jer je u njoj treptjela neka vječna radost, i za malu stvar sva se tresla od smijeha.«

(Šimunović 2018: 38-39)

Premda je Rudica, kad se govori o njezinu opisu, izgledala kao sretna djevojka, i ona je morala poštovati ono što joj je patrijarhalna sredina odredila. Rudica nije sama birala muža već je bila oteta od pijana mladića. O običaju otimanje mlade govori se u sljedećem dijelu:

»Rastao sam se od nje u nadi da ćemo opet bivati skupa u tim doćićima, ali druge godine dočujem da je umaknuta. Oteo je silom neki momak na povratku s derneka u pjano doba, a bijaše iz Lipica kao i ona.«

(Šimunović 2018: 40)

Običaj otimanja mlade u prošlosti je bio čest, a o tome postoje brojni zapisi u usmenoj književnosti. Samo zato što su rođene kao žene, predodređene su za točno određene uloge u društvu, a jedna od tih uloga je i uloga žene. Udaja je, tako, bila jedan od najvažnijih događaja u životu svake žene. Žene nisu udajom postajale sretnije već su se samim činom udaje spašavale od osude okoline. Žene su često trpjele i nasilje unutar obitelji što je prikazano u sljedećem primjeru:

- »A kako mu žena? Tuče li je kad se napije?
- Ne, ne tuče. A opet, šta ja znam. Svaki čovjek tuče ženu. No ona je onako nešto slaba: mnogo je djece narodila. I sad je ljepša od kake cure, ali smršala i požutjela, gospodine. (...)
- Jedanput, ljudi moji, nalupao je baš junački: svu smo se zimu smijali. – I Vrgas se stane smijati i ovaj put.«

(Šimunović 2018: 42)

Šimunović progovara o važnoj temi vezanu ne samo za određen lokalitet, u ovome slučaju Cetinjsku krajinu, i ne samo za ženski rod nego uopće. U liku Vrgas, koji se smije nasilju iskazana je kritika i svojevrsna autorova opomena za sve muškarce koji su podložni dignuti ruku na svoje žene. Nadalje, slijedi priča o Rudicu koju je muž pretukao. Ona se u početku skrivala, ali je ubrzo otkrila gdje se nalazi jer joj je bilo žao da ju toliko traži iako je i sama bila svjesna da će opet pretrpjeti nasilje.

»Srljao on tamo i amo da je nađe, pa najposlije stao trčati onim putem, baš ispod tog grmlja. Kad ona vidi da je protrčao, bilo joj zar žao što se muči i trudi uzalud, i stane vikati za njim: - Evo mene, Ivane, evo mene, kuda ćeš tamo! – A on se povrati k njoj sa sojom... Ha-ha-ha!«

(Šimunović 2018: 42)

Rudica tim činom pokazuje da je spremna pokoriti se mužu, ali i sudbini koja joj je jednim dijelom određena patrijarhalnim sustavom.

»Rudica zna da je sve već izgubila, udali su je kad je imala petnaest, oduzeli su joj najljepše godine života i dali je pijanici koji se na njoj izživljava. Svojim izlaskom iz skrovišta ona poručuje da joj je svejedno. Udarci joj ništa ne znače, ni on joj ništa ne može. Njezin je život završio davno prije, ne čak ni onda kad se udala za njega, već čim se rodila kao žena.«

(Zorica 2018: 55)

Mada Rudičin suprug Pričalo, pije, tuče ženu i djecu, mještani ne smatraju da je on loš čovjek. Naprotiv, kao da mještani nečim sasvim normalnim, a to je vidljivo i iz riječi krčmara:

»- Kako ga ne bismo znali, gospodine! I jutros sam ga vidio da ide u varoš. Pije, gospodine, kao i mi, kad ima šta, a on i u kući nosi kad ima, pa nagoni ženu i djecu da piju. Nije loš čovjek.«

(Šimunović 2018: 41)

U patrijarhalnome sustavu muškarac ima moć. Pričalo svoju narav pokazuje i u trenutku kada pokušava prodati cipelice. Iako je izgubio jedinu kći, njegova je najveća briga kako dobiti što više novca za njezine cipelice.

»Htio sam ih baciti u ljutini, ali se predomislim i ponese danas u varoš da ih vratim. Nego postolar, lopov, neće da ih primi. Ni trećinu ne daje od onoga što sam ja njemu. Nosaj tamo, nosaj amo, no svi vele da je veliko i teško za njihovu djecu. A sad i nosim kući, pa ni sam ne znam što ću s njima. Sakrit ću ih gdje god!«

(Šimunović 2018: 43)

Šimunović iskazuje svojevrsnu primjedbu tradicionalnome i konzervativnome odgoju koji dovodi do toga da je žena promatrana kao objekt i često je predodređena volji muškarca bez obzira radi li se o ocu ili mužu.

»- Da, da, tako završuju čeznutljivi pogledi ispod dugih trepavica, a još kasnije bit će još gore... Tako će eto svršiti i Rudica, ali tome nema pomoći: tako mora da bude!«

(Šimunović 2018: 45)

6.5. Patrijarhalni elementi u *Đerdanu*

U fokusu radnje djela *Đerdan* je djevojčica Petricu koju majka i ujak spremaju za udaju. I u ovoj se pripovijetci ogleda ideal patrijarhalnoga društva u smislu žene kao majke i domaćice, ali i u želji da se ta žena što bogatije uda. Na samome se početku opisuje Petrica kao jako mlada djevojka. U patrijarhalnom društvu bio je cilj što ranije udati djevojke jer su se jako rano počele smatrati *starim curama*.

»Ne bi se reklo po uzrastu njezinu da je vrlo, vrlo mlada i da je još kao udavaču na sajam ne povedoše. Bijaše vitka, djetinjeg lica, no ipak se već odavna zimi sakupljalo sijelo oko njezina ognjišta, a ljeti u malom dvorištu pred kućom.«

(Šimunović 2018: 107)

Ujak i majka tražili su za Petricu muža te su vjerovali da su našli pravoga u liku Jurice Orlića. Petrica i njezina majka nisu bile bogate, ali se ujak Tane obogatio pa kako nije imao djece odlučio je da će za Petricu naći muža koji će biti bogat.

»No za Tanu sve to bijaše još ništa, ali u Jurice nađe toliko razbora i začu toliko mudrih riječi, da mu Tane u svemu davaše razlog, što dotada nikome nije. Bit će zato što bi ga Jurica mirno i bez nametanja kakva znao uvjeriti, kako bi trebalo da i ostali promijene stare navike koje ne vode nikakvu dobru i nikakvih se ne drži nitko više u drugom svijetu. A vidjevši kako mu sve napreduje i cvate, promisli da ne treba dulje čekati pa da za Petricu ne može naći prikladnijeg muža.«

(Šimunović 2018: 110)

U ovoj pripovijetku javljaju se i naznake nečega što odstupa od tradicije Dalmatinske zagore, ali i od ostalih novela Dinka Šimunovića. Lik Jurice Orlovića prikazan je kao muškarac koji ne podupire u svemu tradiciju. To je razlog zašto je napustio rodno mjesto i vidio krajeve u kojima je popuštao patrijarhalni odgoj.

»Jure Orlić, iako njegovi ne bijahu kmeti, otišao kao još bijaše golobradi momčić, ali se nije povratio iz svijeta tako brzo kao drugi, već istom poslije desetak godina kao zreo momak.

Drugi, što se domala vraćali, nastaviše živjeti po prilici kao i prije, no Jure se posve izmijenio i ne bijaše nalik ni na jednog momka u svemu njihovu kraju. Jedino odijelo ostade

na njemu narodno, ali oružja ipak nije nosio, a drugi i nadalje voljeli pušku nego motiku, konja nego vola, a kolo, krčmu i tučnjavu negoli kuću i poljski rad.«

(Šimunović 2018: 110)

Premda su Petričina majka i njezin ujak njoj odabrali budućega supruga, razlika između ove i ostalih Šimunovićevih pripovijetki je i u tome što je Petrica imala pravo odluke što je vidljivo u sljedećoj rečenici:

»Kako ni Tane ne bijaše osobito sklon motici i plugu, sviđi mu se i ta misao pa se napokon odluči za Juricu Orlića, samo ako se Petrica i on zavole.« (Šimunović 2018: 110)

Sve ono što je bio Jurica Orlić, a to je snalažljiv, bogat momak i trgovac, drukčiji od momaka Dalmatinske zagore, mladi pastir Boško nije bio. Štoviše, bio je poput ostalih momaka Dalmatinske zagore. Boško predstavlja svojevrsna antijunaka do samoga kraja priče. Bio je zaljubljen u Petricu, ali to joj nije htio priznati.

»Bio je to njezin komšija Boško, veselo čobanče, čije se ojkanje, diple ili radosna vika neprestano orili po toj dubravi. Na njemu same modre gaće i bijela košulja sa vezenom ogrlicom, torbicom čobanskom preko ramena i sa diplama za crvenim pasom.«

(Šimunović 2018: 111)

Dakle, pastir Boško je tipičan lik Dalmatinske zagore i kao takav se majci i ujaku sviđio. Ipak, Petrica nije u mogla prestati misliti na Boška, a posebno u onim trenucima kada se Jurica kosio s tradicijom njezina kraja. Dok su majka i ujak na neki način pokušavali zaboraviti na tradiciju i dodvoriti se Jurici, kao momku koji je putovao po svijetu, Petrica nije. Ona je pokušavala održati tradiciju pa tako i određene elemente patrijarhalnoga društva, u kojem idealnoga muškarca predstavlja upravo lik Boška, kršnoga momka. Na koncu, Petrica se odlučuje za Boška i pravu ljubav.

»Odmah se njihove usne spojiše u dugi cjelov, i kad ga prekinuše, reče mu Petrica tiho:

- Ja neću biti više ničija, nego tvoja, Boško! Ali joj Boško ne odgovori već je obavije rukama, te se opet čvrsto pritisnuše jedno uz drugo.«

(Šimunović 2018: 125)

U ovoj Šimunovićevoj pripovijetci glavna junakinja ne završava tragično nego naprotiv uspijeva se izboriti za pravu ljubav. Time je predstavljen odmak od klasičnoga

patrijarhalnog društva, ali istovremeno i ostalih Šimunovićevih djela. Prema tome, brak je važan, ali on ne predstavlja karakteristiku koja određuje ženu. Također, stariji su ti koji prihvaćaju odklon od tradicije te pristaju na promjene. U konačnici, glavni odklon predstavlja mogućnost izbora koji je žena dobila.

7. LEKSIČKA ANALIZA NOVELA

Osim patrijarhalnoga odgoja, djela Dinka Šimunovića karakterizira leksik koji je zastupljen u onome kraju u kojemu je on proveo veći dio svojega života. To je ujedno i kraj u kojemu je i rođen. Njegove su pripovijetke pisane hrvatskim standardnim jezikom, ali su prožete i dijalektom, odnosno štokavskim narječjem s naglašenom ikavicom. Takav govor, odnosno govor Dalmatinske zagore također pridonosi stvaranju dojma zatvorenije sredine određene tradicijom. Osim toga, *Muljika* donosi iskrivljene riječi primjerice stanovnici manastira Draga sami sebe nazivaju *namastirčanima*, a to je zapravo iskrivljeni oblik *manastirčana*. Nasuprot tomu, u noveli *Muljika* javlja se lik Eliasa, koji se vraća iz vojske i koji predstavlja suprotnu sredinu od one u kojoj je odgojen. On je primjer učena svijeta te otvorenijega društva pa se i njegov govor razlikuje od govora ostalih stanovnika naselja Draga.

» - Kak priđem domu- veli- tak budem marot – pa se cijeli dan na postelji ili pod vrbom valja i pita nekakve čudnovate stvari da bi jeo i pio, a ni sami duhovnici nijesu nikada za takovo što čuli.

- Kad nima nič, svarite mi jedna kokoška – pita opet, a mati mu onda nosi pod vrbu varenu kokoš sa ploskom vina i brižno ga ispituje o njegovoj bolesti. A on samo odmahuje rukom, pojede kokoš, ispije vino, pa spava do popasnih doba.«

(Šimunović 2018: 15)

Osim toga, djela Dinka Šimunovića obiluju leksikom koji se ne koristi u suvremenome standardnome jeziku, a sve to dodatno potkrjepljuje tezu o nekadašnjoj patrijarhalnosti društva na tome području. Stoga se u Šimunovićem djelima mogu izdvojiti arhaizmi i historizmi, tj. pasivan sloj jezika.

Historizmi su iz aktivnoga u pasivni leksik prešli iz izvanjezičnih razloga, npr. nekih povijesnih promjena. To su, primjerice, nekadašnje titule (grof), ustanove (banovina), nazivi za nekadašnje dijelove odjeće (krinolina), novčane jedinice (filir) i sl. (Samardžija, 1995: 31).

Arhaizmi (grč. *archaios* 'star', 'starinski') su u pasivni leksik prešli iz unutarjezičnih razloga, zbog promjena u samome jeziku. (Samardžija, 1995: 31).

Neki od primjera arhaizama su:

grstiti se – dobivati izraz lica i grimase od gađenja, osjećaja kiselosti ili druge neugodnosti bez voljnog poticaja;⁴

uzduh – zrak;⁵

potuliti se – uvući se u sebe u sebe u lošem raspoloženju; pokunjiti se; snužđiti se.⁶

Historizmi se uglavnom pojavljuju u djelu *Alkar* kada se govori o starim turskim zapovjednicima, ali i u drugim novelama kada se radi o starom novcu:

banica, banovac – regionalni naziv za stari novac; austrijski kovani novac;⁷

serdar – zapovjednik janjičara u Turskom Carstvu;⁸

alaj-čauš – dočasnik turske vojske; vođa čete alkara kopljanika i vojvodin zamjenik;⁹

čauš – niži čin u turskoj vojsci; vođa svatova, onaj koji brine za red; onaj koji oglašava obavijesti i naredbe;¹⁰

cvanciga – srebrni novac u Habsburškoj Monarhiji;¹¹

talijer – starinski srebrni novac u europskim zemljama.¹²

Opus Dinka Šimunovića prepun je i s turcizama zbog bliskoga susreta s Osmanlijama. Njihov je utjecaj na područje Dalmatinske zagore vidljiv u jeziku, ali i u određenim običajima. U tabeli broj 1. navedeni su najučestaliji primjeri turcizama u navedenim pripovijetkama:

aršin	zajednički naziv različitih mjera za dužinu koje su se upotrebljavale prema zanatima, između 65 i 75 cm ¹³
avlija	dvorište, dvor ¹⁴
begluk	begova zemlja, begovina; upravna jedinica kojoj je na čelu beg; rad na begovoj zemlji; kuluk ¹⁵

⁴ Vladimir Anić: *Veliki rječnik hrvatskoga jezika*, Novi Liber, Zagreb. 2004, str. 385.

⁵ Isto, str. 1704.

⁶ Isto, str. 1128.

⁷ Isto, str. 57.

⁸ Isto, str. 1391.

⁹ Isto, str. 11.

¹⁰ Isto, str. 159.

¹¹ Isto, str. 152.

¹² Isto, str. 1567.

¹³ Isto, str. 35.

¹⁴ Isto, str. 45.

¹⁵ Isto, str. 66.

bula	žena u tradicionalnoj orijentalnoj odjeći sa zarom na licu ¹⁶
čoja	=čoha; domaće ili tvorničko debelo sukno (za neke dijelove nekih narodnih nošnji, za pokrivanje biljarskih i konferencijskih stolova) ¹⁷
evala	uzvik pohvale ¹⁸
han	konačište orijentalne gradnje za prihvat putnika i zaprega uz cestu ¹⁹
ječerma	dio muške i ženske narodne nošnje; prsluk ²⁰
mosur	duguljast oblik koji nastaje laganim topljenjem snijega na krovovima i istovremeno ledenjem; ledenica, siga, stalaktit ²¹
peškir	ručnik
srma	srebrna nit kojom se ukrašava odjeća i koja služi u izrađivanju filigranskih radova ²²
ševār	trska; rogoz; šiprag ²³

¹⁶ Isto, str. 126.

¹⁷ Isto, str. 172.

¹⁸ Isto, str. 281.

¹⁹ Isto, str. 396.

²⁰ Isto, str. 516.

²¹ Isto, str. 778.

²² Isto, str. 1465.

²³ Isto, str. 1531.

8. ZAKLJUČAK

Šimunović u svojim djelima *Duga*, *Alkar*, *Muljika*, *Rudica* i *Đerdan* donosi prikaz surovoga patrijarhalnog poretka koji izravno utječe na sudbine glavnih likova. Patrijarhalni poredak tako shvaćen je autoritativan i s određenim posljedicama za sve one koji se ne ponašaju prema normama društvene zajednice. Njegove pripovijetke prikazuju problematiku dominacije društva nad pojedincem, ali i problematiku same sredine u kojoj se glavni likovi nalaze i razvijaju. Žene su u patrijarhalnom poretku morale biti poslušne. S druge pak strane, muškarci su uživali status u društvu, dok je žena bila ograničena na privatnu sferu života. Muškarac ima prevlast nad svime u društvu pa tako i nad ženama koje su u Šimunovićevim pripovijetkama određene entitetima iz prirode. Muškarac stoji na vrhu hijerarhijske piramide, a njemu su osim žena podređeni i drugi muškarci koji su mlađi i slabiji.

Patrijarhalnost se tako ne odnosi samo na žene, već i na muškarce. Što se tiče bioloških normi, one se očituju u izgledu i odstupanju glavnih likova od zadanih načela zajednice. Ideološke se norme očituju dvojako: u dominaciji muškaraca nad ženama, kao i u dominaciji starijih i snažnijih muškaraca nad onim mlađim i fizički slabijim. Slično, biološkim, sociološke se norme očituju u dominaciji očeva nad djecom unutar obitelji. Odstupanje glavnih likova od zadanih norma predstavlja opomenu patrijarhalnom sustavu upozoravajući da takve norme dovode do tragičnih sudbina – glavni likovi završavaju tragično, ili odlaze u smrt, ili poput Salka završavaju psihičkim slomom i ludilom.

Šimunović svoje likove smješta u rodno mjesto, odnosno u Cetinsku krajinu koja je obilježila njegovo odrastanje i odgoj. Upravo zbog toga je realistično prikazao sredinu i način na koji ona funkcionira. Tako realistično prikazuje likove koji odstupaju od normi što im je nametnulo društvo, prikazuje njihovu otuđenost i izoliranost od zajednice. Zatvorenost patrijarhata, određenost normama i hijerarhija utjecala je na to da su žene podređene muškarcu, ali i da su muškarci podređeni drugim, slabijim muškarcima.

9. LITERATURA

1. Anić, V. (2004). *Veliki rječnik hrvatskog jezika*. Zagreb: Novi Liber
2. Bujan, I. (2011). *Razotkrivanje patrijarhalne hegemonije u hrvatskoj ruralnoj noveli*. *FLUMINENSIA* 23, br. 1: 117-130. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/78245> Pristupljeno: 23. 1. 2025.
3. Dragić, M. (2005). *Hrvatska usmena književnost Bosne i Hercegovine, proza, drama i mikrostrukture*. Sarajevo: MH u Sarajevu, HKD Napredak Sarajevo.
4. Dragić, M. (2008). *Poetika i povijest hrvatske usmene književnosti*. (Fakultetski udžbenik). Split: Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu
5. Durić, D. (2012). *Patrijarhat, rod i pripovijetke Dinka Šimunovića*. *Croatica et Slavica Iadertina*, VIII/I, 259-276. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/98568> Pristupljeno: 21. 7. 2024.
6. Galić, B. (2002). *Moć i rod*. U: *Revija za sociologiju*, 3-4, 225-238.
7. Klaić, B. (1990). *Rječnik stranih riječi*. Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske
8. Kodrnja, J. (2002). *Patrijarhalnost u hrvatskoj obitelji: briga ili dominacija*. *Sociologija i prostor* 40, br. 1/2 (155/156) 155-180
9. Kućar, L. (2022). *Odnos pojedinca i okoline u odabranim novelama Dinka Šimunovića*. Završni rad. Sveučilište u Rijeci: Filozofski fakultet.
10. Merkler, D. (1996). *Hrvatski pripovjedači u doba moderne*. Zagreb: SysPrint.
11. Mikulaco, D. (2023). *Povijest hrvatske novele*. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile.
12. Nemeč, K. (1997). *Antologija hrvatske novele*. Zagreb: Naklada Pavičić.
13. Nemeč, K. (2001). *Hrvatski pripovjedači*. Zagreb: Mozaik knjiga.
14. Pateman, C. (2000). *Spolni ugovor*. Zagreb: Ženska infoteka
15. Poljak, M. (2023). *Kulturna antropologija Sinja i okolice*. *Mogućnosti: časopis za književnost, umjetnost i kulturne probleme* 68, 12, str. 127-148
16. Prosperov-Novak, S. (2003). *Povijest hrvatske književnosti. Od Bašćanske ploče do danas*. Zagreb: Goden marketing.
17. Samardžija, M. (1995). *Leksikologija hrvatskoga jezika i povijest hrvatskoga jezika u XX. stoljeću*. Zagreb: Školska knjiga.
18. Solar, M. (2005). *Teorija književnosti*. Zagreb: Školska knjiga
19. Šimunović D. (1997). *Tragikomična autobiografija*. U: Vinko Brešić (ur.) *Autobiografije hrvatskih pisaca*. Zagreb: AGM

20. Šimunović D. (2018). *Duga*. Zagreb: Bulaja naklada d. o. o.
21. Šimunović D. (2018). *Muljika*. U: Izabrane pripovijesti. 12-22. Zagreb: Bulaja naklada d. o. o.
22. Šimunović, D. (2018). *Alkar*. Zagreb: Bulaja naklada d. o. o.
23. Tošić, K. (2015). *Kategorija roda i patrijarhalni sustav u pripovijetkama Dinka Šimunovića*. Završni rad. Sveučilište u Splitu: Filozofski fakultet.

Mrežni izvori:

1. https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=eVZgXRg%3D (pristupljeno 10. siječnja 2025.)
2. <https://www.enciklopedija.hr/clanak/patrijarhat> (pristupljeno 7. siječnja 2025.)

Popis ilustracija:

Fotografija 1. Dinko Šimunović <https://digitalna.nsk.hr/?pr=i&id=13862> (25. 1. 2025.)

Sažetak

PATRIJARHALNOST U DJELIMA DINKA ŠIMUNOVIĆA

Patrijarhalni sustav autoritativni je sustav koji nameće obrasce ponašanja članovima određene zajednice. Obično je vezan uz seosku sredinu, koja je zatvorena i hijerarhijski određena, pa i sami autori radnju svojih djela smještaju u takav prostor. Autori prikazuju način na koji patrijarhat funkcionira obraćajući posebnu pažnju na odnose između muškaraca i žena.

U ovo radu prikazan je patrijarhalni sustav kroz djela Dinka Šimunovića, autora hrvatske moderne. U djelima se prikazuje prostor u kojem se likovi nalaze, način na koji ih taj prostor definira, glavni likovi koji su obilježeni i psihički i fizički, a u prvom je planu psihološka karakterizacija likova. Tako će se prikazati stvaralaštvo Dinka Šimunovića, fabule njegovih pripovijedaka Duga, Alkar i Muljika te patrijarhalni elementi koji su prikazani u navedenim djelima.

Ključne riječi: patrijarhalnost, tradicija, rod, kolektiv, pojedinac, hijerarhija, otuđenost.

Summary

PATRIARCHALITY IN THE WORKS OF DINKO ŠIMUNOVIĆ

The patriarchal system is an authoritative system that imposes patterns of behavior on the members of a certain community. It is usually linked to the rural environment, which is closed and hierarchically determined, so the authors themselves place the action of their works in such a space. The authors show the way patriarchy works, paying special attention to the relationship between men and women.

This paper presents the patriarchal system shown through the works of Dinko Šimunović, the author of *Croatian Moderna*. The works show the space in which the characters are located, the way in which that space defines them, the main characters who are characterized both mentally and physically, and the psychological characterization of the characters is in the foreground. This will show the work of Dinko Šimunović, the fables of his short stories *Duga*, *Alkar* and *Muljika*, and the patriarchal elements that are shown in the aforementioned works.

Key words: patriarchy, tradition, gender, collective, individual, hierarchy, alienation.

IZJAVA O IZVORNOSTI ZAVRŠNOG/DIPLOMSKOG RADA*

Opći podaci o studentu/studentici

Ime i prezime	Nikolina Plazonić
Vrsta ocjenskog rada	ZAVRŠNI/DIPLOMSKI (odabrati i označiti vrstu rada)
Naslov rada	Patrijarhalnost u djelima Dinka Šimunovića

Izjava mentora o izvornosti studentskog rada

Ime i prezime mentora/mentorice	Helena Dragić
Rad zadovoljava uvjete izvornosti	☒ DA/ ☐ NE (označiti)
Obrazloženje mentora	

Nadnevak

26. veljače 2025.

Potpis mentora/mentorice

[Signature]

*popunjava se i prilaže u digitalnom obliku

IZJAVA O POHRANI I OBJAVI ZAVRŠNOG/DIPLOMSKOG RADA

Student/studentica: Nikolina Plazonić

Naslov rada: Patrijarhalnost u djelima Dinka Šimunovića

Znanstveno područje i polje: humanističke znanosti, filologija

Vrsta rada (završni ili diplomski): Diplomski rad

Mentor/mentorica rada (titula, ime i prezime): izv. prof. dr. sc. Helena Dragić

Komentor/komentorica rada (titula, ime i prezime):

Članovi Povjerenstva (titula, ime i prezime):

1. dr. sc. Nikola Sunara, doc
2. dr. sc. Helena Dragić, izv. prof.
3. dr. sc. Ivana Dizdara, viši asistent

Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/autorica predanog završnog/diplomskog rada (odabrati odgovarajuću vrstu rada) i da sadržaj njegove elektroničke inačice u potpunosti odgovara sadržaju obranjenog i nakon obrane uređenog ocjenskog rada.

Kao autor/autorica izjavljujem da se slažem da se moj završni/diplomski rad (odabrati odgovarajuću vrstu rada), bez naknade, trajno javno objavi u otvorenom pristupu u Digitalnom repozitoriju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu i repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti (NN br. 119/22).

Split, 30. 1. 2025.

Potpis studenta/studentice: Plazonić

*Napomena:

U slučaju potrebe odgađanja pristupa ocjenskomu radu sukladno odredbama Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima (111/21), podnosi se obrazloženi zahtjev dekanu/dekanici Filozofskog fakulteta u Splitu.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja NIKOLINA PLAZONIĆ, kao pristupnik/pristupnica za stjecanje zvanja magistra/magistrice PRIMARNOG OBRAZOVANJA, izjavljujem da je ovaj diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio diplomskoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga diplomskoga rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 26. 2. 2025.

Potpis

(Plazonić)